

EINDRAPPORT DOOR

Onderzoeksgroep OpRecht Begrijpelijk

HAN University of Applied Sciences

in opdracht van Orde van Advocaten
Gelderland

Perspectieven van sociaal advocaten op de sociale advocatuur

Bas Kerssies
Amber Oomen-Delhaye

EINDRAPPORT

Uitgave

HAN University of Applied Sciences
Prof. Molkenboerstraat 3, 6525 EC Nijmegen

Datum

Augustus 2024

Opdrachtgever

Orde van Advocaten Gelderland

Auteurs

Mr. Bas Kerssies
Dr. Amber Oomen-Delhaye

Uitvoering onderzoek

Mr. Hanneke Houwers
Mr. Rob Kamphuis
Mr. Bas Kerssies
Dr. Amber Oomen-Delhaye
Mr. Mirte Slump
Mr. Peter Smit
Mr. Ellen Lakens-van Veldhoven

Ontwerp afbeeldingen 1, 2 en 4

Drs. Jeanne Benschop

Student-assistenten

Loes de Groot
Eva van Rosmalen
Meliz Konak

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld:
Kerssies, B. & A. Oomen-Delhaye (2024). *Perspectieven sociaal advocaten op sociale advocatuur*. HAN
University of Applied Sciences.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	4
1. INLEIDING	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	9
1.3 Methode	10
1.3.1 Legal Design Thinking	10
1.3.2 Emphatize	11
1.3.3 Define	14
1.3.4 Ideate	15
1.4 Leeswijzer	16
2 MOTIVATIE VOOR HET BEROEP	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Vormen van motivatie	17
2.3 Wat motiveert sociaal advocaten voor het beroep?	18
2.4 Tussenconclusie	21
3 PROBLEMEN SOCIAAL ADVOCATEN	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Thema's en hoofdproblemen	23
3.2.1 Gebrek aan samenwerken en kennisdeling	24
3.2.2 Gebrek aan faciliteiten	28
3.2.3 Ontoereikende vergoedingen	35
3.2.4 Belemmerende context (inclusief afstand en procedureel)	39
3.2.5 Tekort aan sociaal advocaten	44
3.2.6 Negatief imago	49
3.2.7 Negatief toekomstbeeld	51
4 KANSEN EN MOGELIJKHEDEN	55
4.1 Inleiding	55
4.2 Drop	56
4.3 Add	57
4.4 Keep	58
4.5 Improve	59
4.6 Aanknopingspunten	60

5	ROL ORDE VAN ADVOCATEN GELDERLAND	61
5.1	Inleiding	61
5.2	Rol OvAG volgens sociaal advocaten.....	61
5.2.1	Kennisdeling faciliteren.....	61
5.2.2	Ondersteunen bij overstap naar digitaal werken	62
5.2.3	Toegang tot kennisbank faciliteren	62
5.2.4	Betaalbare cursussen aanbieden in de verschillende werkgebieden/regio's.....	62
5.2.5	Stimuleren studenten om voor beroep te kiezen	63
5.2.6	Positief imago van sociaal advocatuur neerzetten	63
5.3	Brainstorm	64
6	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	67
6.1	Conclusie	67
6.2	Aanbevelingen	70
	LITERATUUR- EN BRONNENLIJST	73
	BIJLAGE A. TOPICLIST SEMIGESTRUCTUREERDE DIEPTE-INTERVIEWS	75
	BIJLAGE B. UITGEWERKT IDEE 1	78
	BIJLAGE C. UITGEWERKT IDEE 2	79
	BIJLAGE D. UITGEWERKT IDEE 3	80

SAMENVATTING

Inleiding

Vanwege een landelijk tekort aan sociaal advocaten is de Orde van Advocaten Gelderland (OvAG) bezig met verschillende projecten om de sociale advocatuur in Gelderland te ondersteunen. Uit een inventarisatie van de OvAG onder sociaal advocaten blijkt dat de problemen waartegen sociaal advocaten aanlopen, zeer verschillend zijn. Om vast te stellen hoe de OvAG de sociale advocatuur gericht kan ondersteunen, is Onderzoeksgroep OpRecht Begrijpelijk benaderd om dat te onderzoeken.

Onderzoeksvragen

Hoofdvraag: hoe kan de Orde van Advocaten Gelderland sociaal advocaten uit de regio Gelderland ondersteunen bij de problemen die zij ondervinden in de uitvoering van hun werkzaamheden?

Deelvragen:

1. Wat motiveert sociaal advocaten voor het beroep van sociaal advocaat?
2. Welke problemen hebben sociaal advocaten rondom hun werkzaamheden als sociaal advocaat?
3. Welke kansen liggen er volgens sociaal advocaten zelf?
4. Welke rol zien sociaal advocaten voor de OvAG bij de ondersteuning van hun werkzaamheden?

Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is tussen februari 2024 en juni 2024 onderzoek gedaan volgens de principes van de Legal Design Thinking-methode, waarbij de eerste drie van de vijf stappen (emphatize, define, ideate, prototype en test) van deze methode zijn doorlopen. Tijdens deze stappen, kwamen de volgende onderzoeksmethoden in drie verschillende onderzoeksfases aan de orde:

Onderzoeksfase 1: inventarisatie

Deskresearch

Er is deskresearch verricht, om te inventariseren wat mogelijke problemen zijn die bij sociaal advocaten spelen.

Expertmeetings

Tijdens gesprekken met experts en een werksessie met sociaal advocaten en externen is verder opgehaald tegen welke problemen sociaal advocaten in de regio Gelderland mogelijk aanlopen.

Onderzoeksfase 2: interviews

Semigestructureerde diepte-interviews

Er zijn vervolgens semigestructureerde diepte-interviews gehouden met 22 sociaal advocaten uit Gelderland. Tijdens deze interviews is eerst open informatie opgehaald door 1) te vragen naar de

motivatie van de sociaal advocaten en 2) volgens de DAKI-methode. Daarna zijn de thema's die voortkwamen uit de inventarisatie aan bod gekomen. De interviews zijn getranscribeerd en thematisch en open gecodeerd en geanalyseerd met behulp van het softwareprogramma ATLAS.ti.

Onderzoeksfase 3: oplossingen

Brainstormsessie

Om tot oplossingsrichtingen te komen voor een van de meer complexe problemen zoals gevonden na analyse van de resultaten uit de interviews, is een brainstormsessie gehouden onder sociaal advocaten en professionals gespecialiseerd in innovatie binnen de juridische sector.

Resultaten

Motivatie

De geïnterviewde sociaal advocaten blijken vooral gedreven te zijn door autonome motivatie. Ze voelen zich gemotiveerd voor het beroep van sociaal advocaat, omdat ze daarmee mensen kunnen helpen en dat belangrijk vinden vanuit een sterk rechtvaardigheidsgevoel. Ook de inhoud van het werk, dat op zichzelf als leuk en interessant wordt gezien, motiveert ze voor het (blijven) uitoefenen van het beroep van sociaal advocaat. Ze ervaren echter ook gecontroleerde motivatie in de vorm van interne druk doordat ze op zoek zijn naar waardering of successen willen behalen.

Problemen

Uit de interviews zijn meerdere problemen naar voren gekomen, die zijn onderverdeeld in de volgende thema's:

1. Gebrek aan samenwerking en kennisdeling

Er wordt door de sociaal advocaten een gebrek aan samenwerking en kennisdeling ervaren. Het gebrek aan samenwerking hangt samen met een grote versplintering in eenmanszaken en dat een samenwerking met commerciële kantoren door veel sociaal advocaten onwenselijk wordt geacht. Het gebrek aan kennisdeling, wat deels in het verlengde ligt van het gebrek aan samenwerking, komt voor veel sociaal advocaten door tijdgebrek, maar ook doordat zij de 'concurrentie' voor willen blijven, bijvoorbeeld op het gebied van kennis.

2. Gebrek aan faciliteiten

Het gebrek aan faciliteiten is het meest diffuse probleem: zo noemen sociaal advocaten tekortkomingen in het High Trust-systeem, ervaren zij verschillende problemen in het digitaal werken, hebben ze geen toegang tot kennisbanken en ervaren ze een gebrek aan cursussen. Daarnaast missen de geïnterviewden secundaire arbeidsvoorwaarden.

3. *Ontoereikende vergoedingen*

Sociaal advocaten benoemen dat de (herijking van) de vergoedingen ontoereikend zijn. Zo zijn de vergoedingen in bepaalde rechtsgebieden herzien, maar in andere niet. Ook geven veel sociaal advocaten aan over te moeten werken voor voldoende inkomen, of selectief zaken aan te nemen door de ingewikkelde zaken links te laten liggen. Men geeft aan dat men ziet dat de hoogte van de vergoedingen bij collega's leidt tot een mindere kwaliteit.

4. *Belemmerende context*

De context waarbinnen een sociaal advocaat het werk verricht, is ook een onderdeel van het probleem. Zo ervaren sociaal advocaten onbegrip vanuit ketenpartners en signaleren zij een hoge mate van bureaucratie en gebrekkige digitale systemen bij ketenpartners, maar zijn er ook bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen die het werk van de sociaal advocaat bemoeilijken.

5. *Tekort aan sociaal advocaten*

De geïnterviewden geven aan dat er te weinig sociaal advocaten zijn in Gelderland. Dat uit zich in bijvoorbeeld te veel zaken per advocaat en dat doorverwijzen steeds lastiger wordt. Sommige advocaten denken zelfs al na over een zakenstop. Het tekort aan sociaal advocaten betekent dat sociaal advocaten in bepaalde gevallen ook geen tijd hebben om hun betaalde praktijk uit te breiden. Aanwas van jonge, nieuwe sociaal advocaten ontbreekt, mede omdat er te weinig opleidingsplaatsen zijn. Geïnterviewden vinden het bieden van een opleidingsplaats te duur, hebben er geen tijd voor en signaleren dat de loyaliteit van advocaat-stagiaires na het afronden van de beroepsopleiding niet vanzelfsprekend is.

6. *Negatief imago*

Volgens de geïnterviewden heeft de sociaal advocaat te kampen met een negatief imago. Zo zou de sociaal advocaat 'alternatief' zijn, veel klagen en wordt er bovendien neergekeken op de sociaal advocaat door vakgenoten.

7. *Negatief toekomstbeeld*

De geïnterviewden kijken negatief naar de toekomst van de sociale advocatuur. Het tekort aan sociaal advocaten baart de geïnterviewden zorgen, omdat de rechtszoekende mogelijk niet langer de juiste rechtshulp kan vinden. De huidige vergoedingen zijn onvoldoende om het tekort op te lossen volgens de sociaal advocaten, maar ook ligt de focus te weinig op het enthousiasmeren van studenten en daarmee de nieuwe generatie.

Kansen

De DAKI-methode helpt om inzichtelijk te krijgen waar geïnterviewden het eerste aan denken wanneer zij ergens vanaf willen, iets toe zouden willen voegen, willen behouden of verbeteren als het gaat om hun

werkzaamheden als sociaal advocaat. Uit de interviews blijkt dat de geïnterviewde advocaten de volgende onderdelen het vaakst noemden:

- I. **Drop:** regels van buitenaf, administratieve last, innen eigen bijdrage, tijdrovende klant, wachttijden op vergoedingen;
- II. **Add:** inhoudelijke verdieping, toegang tot kennisbanken;
- III. **Keep:** systeem van gesubsidieerde rechtsbijstand, verhogen vergoedingen, vrijheid, samenwerking ketenpartners;
- IV. **Improve:** digitaal procederen, aanvragen extra uren, hoogte vergoeding, samenwerking.

Rol OvAG

Ten slotte is gedurende de interviews ingegaan op de rol die de OvAG kan nemen om de sociaal advocaten te ondersteunen bij hun werkzaamheden. De geïnterviewden geven aan dat de OvAG kennisdeling zou kunnen faciliteren, kan ondersteunen bij de overstap naar (meer) digitaal werken, kan bemiddelen in de toegang tot kennisbanken, betaalbare cursussen zou moeten aanbieden in verschillende regio's en studenten zou moeten stimuleren voor het beroep te kiezen. Ten slotte kan de OvAG bijdragen aan een positiever imago van de sociale advocatuur.

Brainstormsessie

Tijdens een brainstormsessie zijn een drietal oplossingen aangedragen voor problemen die zich voordoen binnen het thema "Gebrek aan samenwerking en kennisdeling".

- I. **Het kenniscafé:** het organiseren van een kenniscafé op een vaste locatie en een vast tijdstip, met wisselende onderwerpen en sprekers, maar met ruimte voor discussie en een afsluitende borrel.
- II. **Een collectieve kennisbank:** een vrije, toegankelijke kennisbank voor alle sociaal advocaten.
- III. **Een Uber voor sociaal advocaten:** een te ontwikkelen integraal, zelflerend systeem voor sociaal advocaten, die alle voor de bedrijfsvoering noodzakelijke elementen bevat. Het systeem is aan te vullen met verschillende pakketten op maat.

Conclusie

Gebleken is dat de geïnterviewde sociaal advocaten met name gedreven zijn voor het beroep vanuit een autonome motivatie en dat zij vooral af willen van maatregelen vanuit gecontroleerde motivatie (zoals regels opgelegd vanuit o.a. de Orde en de Raad voor Rechtsbijstand). Bij de aanbevelingen is het van belang hier rekening mee te houden. De geïnterviewden raken gemotiveerd door het zelfstandig kunnen opereren en eigen keuzes te kunnen maken en bepaalde zaken van buitenaf opleggen, zoals

kennisdeling of samenwerking, zouden kunnen leiden tot minder werktevredenheid en dus minder effectief kunnen zijn.

De problemen waar sociaal advocaten tegenaan lopen zijn diffuus en er is geen sprake van één helder probleem binnen de sociaal advocatuur. Hoewel de problemen waar de geïnterviewden tegenaan lopen deels overeenkomen, spreken zij elkaar ook geregeld tegen. Zo speelt het rechtsgebied waarbinnen een sociaal advocaat werkzaam is een rol. Sociaal advocaten werken grotendeels voor zichzelf en er lijkt daardoor sprake te zijn van een eilandjescultuur. Dit terwijl juist meer samenwerken een oplossing kan bieden voor verschillende gesignaleerde problemen. Een gemene deler tussen de geïnterviewde sociaal advocaten is dat zij zich zorgen maken over de toekomst van het vak, omdat zij zien dat er te weinig sociaal advocaten zijn. De geïnterviewden zien hierin een rol weggelegd voor de OvAG, om de nieuwe generatie beter te bereiken.

Aanbevelingen

Het onderzoek heeft geleid tot de volgende aanbevelingen aan de OvAG:

- Aanbeveling 1: wees een trotse verbinder
- Aanbeveling 2: faciliteer samenkomst en kennisdeling
- Aanbeveling 3: verbind commercieel met sociaal
- Aanbeveling 4: verken de mogelijkheden voor kennisbanken
- Aanbeveling 5: zet in op samenwerking
- Aanbeveling 6: vul op basis van een uitgebreide DAKI-vragenlijst een *Action Priority Matrix* in

Beperkingen onderzoek

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in Gelderland en er zijn 22 sociaal advocaten geïnterviewd. In het onderzoeksrapport wordt, waar relevant, ingegaan op aantallen. Deze aantallen geven echter geen volledig beeld, omdat er sprake is geweest van regionaal kwalitatief onderzoek. Wel biedt het onderzoek verdiepend inzicht in de problemen waar sociaal advocaten in Gelderland tegenaan lopen.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Vanuit de Orde van Advocaten – Gelderland (hierna: OvAG) loopt een initiatief om de sociale advocatuur te ondersteunen. Aanleiding daarvoor is het tekort aan advocaten in de sociale advocatuur, dat is gebleken uit een arbeidsmarktonderzoek dat is uitgevoerd door Panteia.¹ Deze zorgelijke ontwikkeling is recent bevestigd in publicaties in de NRC en het FD,² maar ook in het rapport van de Staatscommissie rechtsstaat waarin wordt aangegeven dat er fors in de verbetering van de rechtsbescherming moet worden geïnvesteerd.³ De OvAG heeft, mede naar aanleiding van deze ontwikkeling, de situatie in Gelderland geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie is gebleken dat binnen de regio Gelderland verschillende problemen kunnen spelen in de sociale advocatuur.

Deze inventarisatie vormt de aanleiding voor dit onderzoek, omdat de OvAG benieuwd is tegen welke problemen sociaal advocaten in Gelderland precies aanlopen tijdens hun werkzaamheden. Daarnaast heeft de OvAG aangegeven graag handvatten, of oplossingsrichtingen, te krijgen om de sociale advocatuur in Gelderland gericht te kunnen ondersteunen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doelstelling

Het onderzoek bestond uit 3 onderzoeksfases. Het doel van de eerste onderzoeksfase was inventariseren tegen welke problemen sociaal advocaten mogelijk aanlopen tijdens hun werkzaamheden. Deze thema's zijn in een topiclijst verwerkt, die is aangevuld met vragen over wat sociaal advocaten motiveert het werk te (blijven) doen en welke kansen en oplossingen zij zelf zien bij de uitoefening van hun beroep. In de tweede onderzoeksfase zijn aan de hand van de topiclijst interviews met sociaal advocaten gehouden. In de derde onderzoeksfase is een brainstormsessie gehouden onder sociaal advocaten, samen met juridisch professionals gespecialiseerd in innovatie in de juridische sector. Het doel hiervan was om gezamenlijk oplossingsrichtingen te bedenken en uit te werken.

Onderzoeksvragen

Hoofdvraag: hoe kan de Orde van Advocaten Gelderland sociaal advocaten uit de regio Gelderland ondersteunen bij de problemen die zij ondervinden in de uitvoering van hun werkzaamheden?

Hierbij zijn de volgende 4 deelvragen geformuleerd:

¹ Panteia (2022).

² Booi (2024); Mol (2024).

³ Staatscommissie rechtsstaat (2024), p. XI.

1. Wat motiveert sociaal advocaten voor het beroep van sociaal advocaat?
2. Welke problemen hebben sociaal advocaten rondom hun werkzaamheden als sociaal advocaat?
3. Welke kansen liggen er volgens sociaal advocaten zelf?
4. Welke rol zien sociaal advocaten voor de OvAG bij de ondersteuning van hun werkzaamheden?

Afbakening

Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek bestond uit sociaal advocaten die:

1. werkzaam zijn of tot voor kort werkzaam waren als sociaal advocaat binnen de regio Gelderland;⁴
2. een substantieel deel (minimaal een derde) van hun werkzaamheden op basis van een toevoeging verrichten;⁵
3. werkzaam zijn binnen een van de volgende specialisaties: personen- en familierecht, sociaal domein en arbeidsrecht, strafrecht & slachtofferhulp, huurrecht en asiel- en vreemdelingenrecht.⁶

Bij het selecteren van onderzoeksdeelnemers is daarnaast rekening gehouden met de plaats van vestiging (stad of dorp), de aanwezigheid van een netwerk (universiteit, hogeschool, rechtswinkel of andersoortig netwerk) en het al dan niet zijn van zelfstandig ondernemer. Dit omdat vanuit de inventarisatie bleek dat dit mogelijk factoren van invloed zijn. Om de groep onderzoeksdeelnemers zo divers mogelijk samen te stellen, is naast de hiervoor genoemde criteria ook rekening gehouden met geslacht, leeftijd en ervaringsjaren als sociaal advocaat.

Regio's

Om iets te kunnen zeggen over de problemen die sociaal advocaten ervaren binnen de regio Gelderland, is het van belang om advocaten uit de hele provincie bij het onderzoek te betrekken. Daarom is Gelderland opgedeeld in 4 regio's, waarbij is uitgegaan van de 8 werkregio's van Provincie Gelderland.⁷ Dat zijn: (1) Noord- en Oost Veluwe; (2) Vallei & Eem, Veluwezoom en Liemers; (3) de Achterhoek; en (4) Klimaatadaptief Riverienland en Rijk van Maas en Waal.

1.3 Methode

1.3.1 Legal Design Thinking

Om te onderzoeken tegen welke problemen sociaal advocaten in de regio Gelderland aanlopen, is de Legal Design Thinking-methode gebruikt. Deze methode wordt gebruikt om complexe problemen op te

4 Een advocaat mocht echter niet langer dan 1,5 jaar zijn uitgeschreven.

5 Eerder hanteerden wij de ondergrens van 50 zaken, maar dit bleek voor een aantal rechtsgebieden, waaronder personen- en familierecht, een te hoge grens.

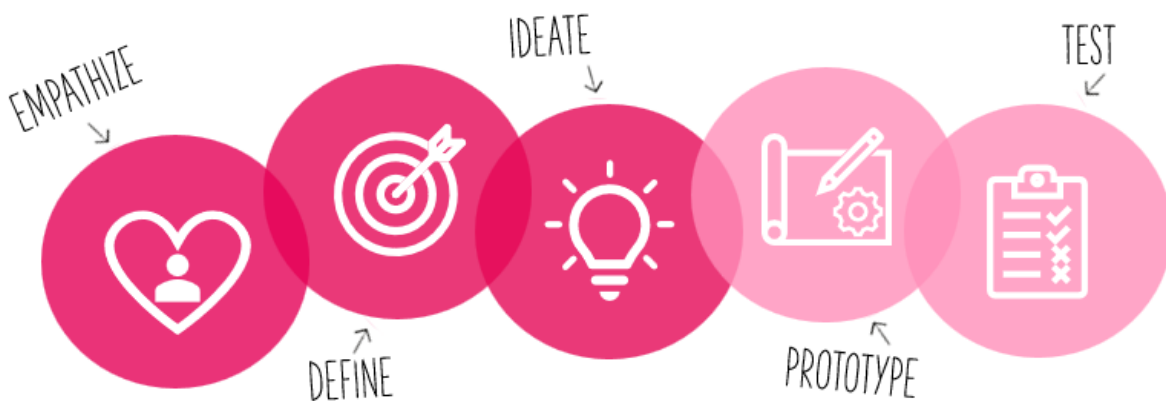
6 Deze rechtsgebieden zijn geselecteerd omdat dit de rechtsgebieden zijn waar toevoegingen verreweg het vaakst een rol spelen.

7 Provincie Gelderland (2024).

lossen en bestaat uit het steeds opnieuw doorlopen van de 5 fases van de ontwerpcyclus (zie afbeelding 1):

1. **Empathize:** inleven in de gebruiker
2. **Define:** probleem definiëren
3. **Ideate:** oplossingen bedenken
4. **Prototype:** prototypes ontwerpen
5. **Test:** prototypes testen

De ontwerpcyclus kenmerkt zich doordat het (de behoeften van) de gebruiker (in dit geval: de sociaal advocaat) centraal stelt: het gaat om het begrijpen van de mensen voor wie een ontwerp, dienst of product bedoeld is.

Afbeelding 1: ontwerpcyclus

Vertaald naar dit onderzoek gaat het in eerste instantie om het doorlopen van de eerste 3 fases (emphatize, define en ideate) van de ontwerpcyclus waarbij de uitdagingen in de werkzaamheden van sociaal advocaten centraal staan.

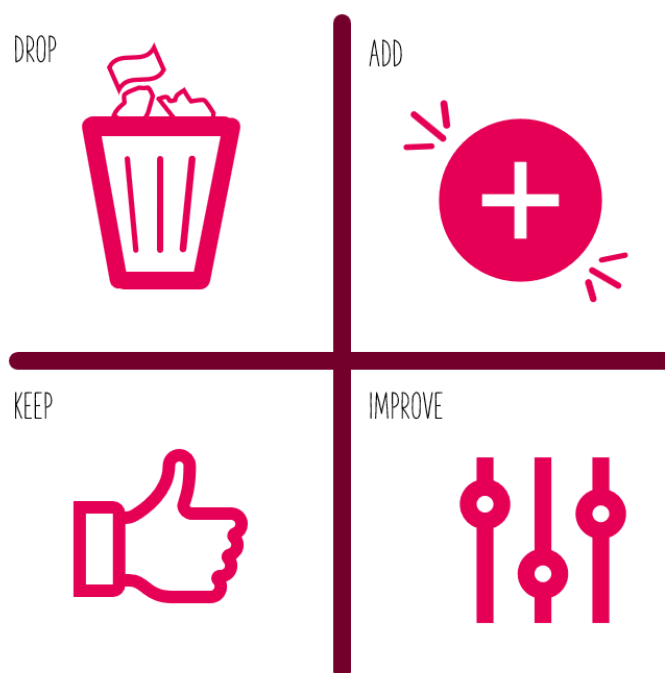
1.3.2 Emphatize

Onderzoeksfase 1: inventarisatie

De inventarisatie bestond uit deskresearch, gesprekken met relevante personen en organisaties, het opstellen van gespreksbevindingen en een werksessie met sociaal advocaten. Het uitvoeren van het deskresearch was bedoeld om vast te stellen wat de mogelijke problemen zijn waar sociaal advocaten tegenaanlopen. In deze onderzoeksfase is het Panteia-rapport uitgebreid bestudeerd, enerzijds voor mogelijke thema's, anderzijds om te voorkomen dat er te veel zaken aan bod zouden komen die daar al eerder onderzocht zijn. Vervolgens zijn (oud-) sociaal advocaten en experts werkzaam bij de OvAG en de Raad voor Rechtsbijstand bevraagd over hun visie op de problemen binnen de sociale advocatuur. Als laatste is er geobserveerd tijdens een inventariserend gesprek van de deken van de OvAG met 6

sociaal advocaten. Tijdens dit gesprek zijn een aantal onderwerpen naar voren gekomen waar deze sociaal advocaten in hun werk tegenaan lopen. Vervolgens is in overleg met de OvAG vastgesteld over welke relevante thema's sociaal advocaten in elk geval bevroegd moesten worden als het gaat om de problemen waar zij tegenaanlopen in hun werkzaamheden. Deze thema's zijn verwerkt in een topiclijst.

Naast de vooraf vastgestelde thema's is ervoor gekozen om eerst meer open informatie op te halen bij de te interviewen sociaal advocaten. Enerzijds door hen te bevragen naar hun motivatie om sociaal advocaat te zijn, anderzijds door middel van de DAKI-methode (zie afbeelding 2).⁸

Afbeelding 2: DAKI-methode

De DAKI-methode helpt om sociaal advocaten te laten reflecteren op hun beroepsuitoefening en daarbij specifieke acties te benoemen die nodig zijn om vooruit te komen. De DAKI-methode volgt een vast format waarbij de letters **D-A-K-I** staan voor:⁹

1. **Drop**: welke activiteiten moeten stoppen?
2. **Add**: welke activiteiten moeten juist worden opgepakt?
3. **Keep**: welke activiteiten moeten behouden blijven?
4. **Improve**: welke activiteiten moeten worden verbeterd?

De volledige topiclijst is te vinden in bijlage A.

⁸ Thomson e.a. (2023), p. 73.

⁹ Thomson e.a. (2023), p. 73-75.

Onderzoeksfase 2: interviews

In februari en maart 2024 zijn semi-gestructureerde interviews afgenomen met 22 sociaal advocaten. Zij zijn geworven in samenwerking met de OvAG. De interviews hebben gemiddeld 1 uur en 15 minuten in beslag genomen. Hierna is in tabellen weergegeven hoe de onderzoeksdeelnemers verdeeld zijn.

Tabel 1: verdeling man-vrouw

Geslacht	Aantal
Mannen	7
Vrouwen	15

Tabel 2: verdeling leeftijd

Leeftijd	Aantal
25-35	1
36-45	9
46-55	6
55-65	3
66+	3

Tabel 3: aantal ervaringsjaren als sociaal advocaat

Ervaringsjaren	Aantal
0-5	1
6-10	1
11-15	6
16-20	3
21-25	4
26+	7

Tabel 4: verdeling per rechtsgebied

Rechtsgebied	Aantal ¹⁰
Personen- en familierecht	11
Huurrecht	4
Sociaal domein en arbeidsrecht	5
Strafrecht en slachtofferhulp	8
Asiel- en vreemdelingenrecht	5

¹⁰ Het aantal ligt hier hoger dan 22, omdat een aantal onderzoeksdeelnemers meerdere specialisaties heeft, waarbij het opvalt dat asiel- en vreemdelingenrecht vaak exclusief als specialisatie wordt opgegeven.

Tabel 5: percentage van zaken op basis van een toevoeging

% op toevoeging	Aantal
30-49%	3
50-79%	4
80-100%	15

Tabel 6: verdeling over de regio's

Werkregio	Aantal
Noord- en Oost Veluwe	3
Vallei & Eem, Veluwezoom en de Liemers	7
De Achterhoek	7
Klimaatadaptief Riverienland en Rijk van Maas en Waal	5

Tabel 7: verdeling dorp en stad

Vestigingsplaats	Aantal
Dorp	8
Stad	14

1.3.3 Define

Interviews

De interviews zijn getranscribeerd en gecodeerd in het softwareprogramma ATLAS.ti. Het coderen van de interviews heeft plaatsgevonden in 3 fases. In de eerste fase zijn alle interviews voorzien van een quote. Dat wil zeggen dat een stuk tekst is geselecteerd en voorzien van een korte samenvatting. In de tweede fase is deels thematisch en deels open gecodeerd.¹¹ Hierbij zijn de quotes voorzien van een code. Deze codes zijn deels voortgevloeid uit de thema's die zijn opgenomen in de topiclist en daarmee thematisch, maar ook deels open tot stand gekomen. Open coderen betekent dat er codes worden toegekend aan een quote, maar dat de quote niet onder een bestaand thema past. In de derde en laatste fase is axiaal gecodeerd. Daarbij zijn de toegekende codes met elkaar vergeleken, indien nodig samengevoegd en zijn hoofdcategorieën (codegroepen) vastgesteld.¹² De codegroepen bieden houvast om de resultaten van de interviews op een overzichtelijke manier inzichtelijk te maken.

Soms is een bepaald onderwerp te scharen onder meerdere codegroepen, maar is er in dat geval gekozen voor de meest voor de hand liggende. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een kennisbank: dat zou onder samenwerking kunnen vallen, maar omdat een kennisbank niet als doel heeft om samen te werken,

¹¹ Boeije & Bleijenbergh (2023), p. 109-110.

¹² Boeije & Bleijenbergh (2023), p. 117-118.

maar een middel/faciliteit is waarmee kan worden samengewerkt, is het onder de codegroep 'faciliteiten' geplaatst.

Reikwijdte resultaten

Er is kwalitatief onderzoek uitgevoerd, wat betekent dat de aantallen te klein zijn om harde conclusies aan te verbinden. Het onderzoek is vooral bedoeld om verdiepend inzicht te geven in de problemen die sociaal advocaten tegenkomen in hun beroepsuitoefening. Toch zijn er wel interessante verschillen naar voren gekomen, die de moeite waard zijn om te vermelden en derhalve bij de resultaten kort zijn genoemd, zonder er conclusies aan te verbinden.

1.3.4 Ideate

Onderzoeksfase 3: brainstormsessie

Om tot oplossingsrichtingen te komen voor een van de meer complexe problemen zoals gevonden in de fase 'define', is een brainstormsessie gehouden onder sociaal advocaten en professionals gespecialiseerd in innovatie binnen de juridische sector.

Bij een brainstormsessie is het van belang dat zoveel mogelijk relevante perspectieven zijn vertegenwoordigd. In dit onderzoek staan sociaal advocaten centraal, maar wel vanuit verschillende rechtsgebieden, regio's in Gelderland en vanuit een kantoor of als zelfstandige. Daarnaast is een ander perspectief op de manier waarop een (advocaten)kantoor draaiende gehouden kan worden ook van belang, daarom zijn twee externen uitgenodigd om ook deel te nemen aan de brainstormsessie. In totaal bestond de groep deelnemers uit de volgende personen:

- een inkoopadviseur voor sociaal advocaten;
- een Teamlead Legal Innovation;
- een sociaal advocaat personen- en familierecht en jeugdrecht uit Noord- en Oost-Veluwe;
- een sociaal advocaat asiel- en vreemdelingenrecht uit Vallei & Eem, Veluwezoom en de Liemers;
- twee sociaal advocaten familie- en jeugdrecht uit Rijk van Maas en Waal en Klimaatadaptief Rivierenland;
- een sociaal advocaat strafrecht uit de Achterhoek.

Tijdens de brainstormsessie is een format gehanteerd dat de deelnemers aanmoedigt om zoveel mogelijk ideeën te bedenken en daarbij buiten de eigen kaders te denken. Na het clusteren van alle ideeën op thema, brengen deelnemers hun stem uit op het idee dat morgen al kan worden ingevoerd en het origineelste idee. De ideeën met de meeste stemmen zijn verder uitgewerkt op een werkblad waarop het idee nader is omschreven, de stappen zijn geformuleerd om tot het idee te komen en is bepaald wie en wat er nodig is voor de uitvoering van het idee. Dit levert nieuwe en creatieve oplossingsrichtingen op, waarop verder kan worden doorgedaan.

1.4 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op wat de geïnterviewde sociaal advocaten motiveert, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen autonome en gecontroleerde motivatie. Ter illustratie worden er quotes gebruikt van de geïnterviewden. In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de problemen die sociaal advocaten ervaren in hun werkzaamheden. Na een inleiding in paragraaf 3.1 en een introductie van de thema's in paragraaf 3.2, zullen in paragraaf 3.2.1 tot en met 3.2.7 deze thema's uitgelicht worden aan de hand van quotes van de geïnterviewden. In hoofdstuk 4 komen de kansen en mogelijkheden aan bod, die in kaart gebracht worden aan de hand van de DAKI-methode. Na een inleiding in paragraaf 4.1, wordt de DAKI-methode in 4.2 tot en met 4.5 uitgewerkt. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal aanknopingspunten in paragraaf 4.6. In hoofdstuk 5 wordt de rol die de OvAG volgens de geïnterviewden op zich kan nemen, besproken. Per thema wordt in paragraaf 5.2.1 tot en met 5.2.6 ingegaan op de mogelijke rol voor de OvAG. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een verslag van de brainstormsessie in paragraaf 5.3. In paragraaf 6.1 volgt een conclusie. Het verslag wordt afgesloten met aanbevelingen in paragraaf 6.2.

2 MOTIVATIE VOOR HET BEROEP

2.1 Inleiding

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de resultaten naar aanleiding van de interviews met sociaal advocaten gegeven: wat motiveert sociaal advocaten voor het beroep van sociaal advocaat?

De resultaten van de interviews zijn weergegeven aan de hand van citaten van sociaal advocaten, waarbij we een onderscheid maken tussen autonomie en gecontroleerde motivatie. De citaten zijn, omwille van de leesbaarheid, soms ingekort of aangepast. De sociaal advocaten zijn aangehaald als SA-1 t/m SA-22, waarbij SA staat voor (geïnterviewde) sociaal advocaat.

2.2 Vormen van motivatie

Motivatie kan intrinsiek of extrinsiek zijn. Volgens de Zelf-Determinatie Theorie wordt intrinsieke motivatie gedefinieerd als het doen van een activiteit vanwege de inherente bevrediging.¹³ Een persoon voert een activiteit uit omdat deze op zichzelf leuk en interessant is.¹⁴ Extrinsieke motivatie is motivatie die ontstaat vanuit een externe bron; er wordt gedrag vertoond vanwege een uitkomst (zoals een beloning of het vermijden van “straf”) die buiten de activiteit ligt. Niet de inhoud van het werk, maar de uitkomst van het werk stuurt de motivatie.¹⁵ Denk aan het aannemen van een baan vanwege het goede salaris (externe motivatie) versus het aannemen van een baan omdat je daarmee andere mensen kunt helpen (interne motivatie).

Volgens de Zelf-Determinatie Theorie is het van belang dat gedrag autonoom in plaats van extern of controlerend gereguleerd is. Dit levert namelijk autonome motivatie op: motivatie die voortkomt uit de waarden en interesses van mensen. Deze vorm van motivatie zorgt ervoor dat mensen beter functioneren en o.a. een hogere werktevredenheid ervaren. Gecontroleerde motivatie daarentegen wordt veroorzaakt door interne of externe druk en zorgt ervoor dat mensen slechter presteren.¹⁶

Intrinsieke motivatie is altijd ook autonome motivatie, maar bepaalde vormen van extrinsieke motivatie vallen ook onder autonome motivatie (zie afbeelding 3). Het is om die reden zinvoller een onderscheid te maken tussen autonome en gecontroleerde motivatie in plaats van tussen intrinsieke en extrinsieke motivatie.

¹³ Ryan & Deci (2000), p. 56.

¹⁴ Van den Broeck e.a. (2009), p. 322.

¹⁵ Van den Broeck e.a. (2009), p. 322; Ryan & Deci (2000), p. 56.

¹⁶ Van den Broeck e.a. (2009), p. 325.

Afbeelding 3: het zelfdeterminatiecontinuüm van gecontroleerde tot autonome motivatie (aanpassing Ryan & Deci, 2000) en overgenomen uit Van den Broeck e.a., 2009).

2.3 Wat motiveert sociaal advocaten voor het beroep?

Autonome motivatie

Bij autonome motivatie gaat het erom dat mensen een activiteit uitvoeren omdat ze het zelf willen. Ze handelen zonder daarin dwang of druk te ervaren.¹⁷ Deze vorm van motivatie komt het meeste voor bij sociaal advocaten. Uit de interviews blijkt namelijk dat over het algemeen sociaal advocaten gemotiveerd zijn voor het beroep van sociaal advocaat, omdat het met zich meebrengt dat je mensen helpt. Die hulp biedt men niet alleen als juridisch adviseur, maar ook als hulpverlener in het algemeen.

SA-13: *“Dus dat is wel wat mij blijft motiveren iedere dag weer dat je toch het idee hebt dat je voor die mensen, voor jouw cliënt, het verschil kunt maken [...] Dat is niet alleen op juridisch vlak, hoor.”*

SA-22: *“Ja, ik vind het leuk om inhoudelijk bezig te zijn, contact met mensen, mensen echt kunnen helpen.”*

SA-11: *“En daar ligt ook gewoon mijn hart, iemand die in de verdrukking zit daar kan ik harder voor vechten dan iemand die het eigenlijk zelf wel kan en meer bezig is om iemand anders aan hak te zetten.”*

Daarnaast geven nagenoeg alle geïnterviewden aan dat zij die rol vooral graag vertolken voor individuen die in kwetsbare omstandigheden verkeren. Dat zijn, volgens de geïnterviewden, ook vaak mensen die men niet per se in het dagelijks leven tegenkomt.

¹⁷ Van den Broeck e.a. (2009), p. 324.

SA-4: *“Enerzijds de individuele belangen behartigen van de mensen die tot kwetsbare groepen behoren, laat ik het maar zo zeggen en ten tweede het maatschappelijk belang wat daarmee gediend kan zijn.”*

SA-20: *“Ja, je komt van allerlei mensen natuurlijk tegen, maar ook mensen die, nou ja, zelf wat moeilijker ingang hebben tot allerlei gebieden.”*

SA-8: *“Vanuit mijn achtergrond thuis ben ik misschien wel wat meer opgevoed met het idee van nou je moet ook wel de capaciteiten die je hebt gebruiken om andere mensen dan op pad te helpen.”*

Ook het basisprincipe van de sociaal advocatuur, dat iedereen recht heeft op juridische bijstand noemen geïnterviewden als persoonlijke drijfveer, evenals een sterk rechtvaardigheidsgevoel.

SA-4: *“Maar je merkt gewoon dat er enorme vraag is vanuit minder vermogenden, om zich te laten bijstaan door een advocaat nog steeds. Ja dat geeft nog steeds voldoende brandstof om door te gaan.”*

SA-20: *“Heel simpel, iedereen heeft recht op een advocaat. Ook als je het niet kan betalen. Dat is de reden waarom ik en waarom het kantoor toevoegzaken doet.”*

SA-9: *“Ik kan nog steeds wel een beetje boos worden ook, in de goede zin van het woord. Professioneel boos van ja kan gewoon niet. Dan denk ik van ja dat zijn natuurlijk dan de werknemers en dan gezeik met de onredelijke werkgever.”*

SA-22: *“Ik weet niet eens of dat echt een hele bewuste keuze is, maar ik vind gewoon dat iedereen recht heeft op een advocaat, ongeacht je inkomen.”*

Ten slotte kan de inhoud van het werk ook een motivatie zijn voor de sociaal advocaat. Meer dan de helft (12) geïnterviewden geven expliciet aan hun werk inhoudelijk leuk te vinden en daar motivatie uit te halen. Ze geven aan “gewoon mooi werk” te hebben en “de inhoud heel leuk” te vinden.

SA-3: *“Er wordt altijd gedacht dat zo te zeggen de commerciële advocatuur zo swingend is, maar dat is ook nog maar de vraag, je komt toch [in de sociale advocatuur, BK] met heel veel verschillende mensen in aanraking [...] en eigenlijk ook met heel veel interessante rechtsvragen.”*

SA-7: *“Ja, ik denk dat je gewoon een hele leuke zaak kunt doen. Hele leuke praktijk kunt hebben voor gewoon een normaal inkomen.”*

Andere aspecten van het werk die die door de geïnterviewden worden genoemd, en die kunnen worden geschaard onder autonome motivatie, gaan grotendeels over de vrijheid van het werk als (zelfstandig) sociaal advocaat. Zo refereren 9 geïnterviewden aan hun work-life balance, die goed bevalt.

SA-3: “Er wordt altijd gejeremieerd dat die sociaaladvocaten zo weinig geld verdienen, gaan zich spiegelen aan die zuid-as advocaten werken vaak wel 80 uur in de week en die haal ik niet. Ik zit misschien hooguit op 50 uur in de week.”

SA-14: “Daar staat tegenover en dat vind ik nog beter dat je ook de vrijheid hebt om keuzes te maken. Hè om zaken aan te pakken en daarover na te denken van: “Hoe wil ik dat nou gaan doen? Wat zie ik in deze zaak? Want hoe moet ik dit gaan doen?” En dat heb ik altijd wel heel leuk gevonden.”

SA-20: “Dus als je eigen ondernemer bent, kun je je tijd vrij indelen of gewoon heel veel tijd mee gepaard gaan. Maar het is alleen al het idee dat je gewoon het kunt indelen. Als ik even een moet boodschap doen, doe ik dat gewoon.”

SA-7: “Nou, ik denk dat heel leuk vak is, heel afwisselend zoals ik al zei, inhoudelijk leuke zaken en nou de vergoedingen zijn goed, dus je kunt er toch prima mee verdienen en ook de work-life balance is tegenwoordig heel oké.”

Gecontroleerde motivatie

Bij gecontroleerde motivatie ervaren mensen een vorm van druk om de activiteit uit te voeren. Dit kan een externe druk of een interne druk zijn. Een externe druk is bijvoorbeeld een bonus of het vermijden van ontslag (materiële beloningen) of druk voelen omdat je waardering wil of kritiek wil vermijden (sociale beloningen). Bij interne druk wordt de eigenwaarde gekoppeld aan het uitvoeren van een activiteit. Men probeert negatieve gevoelens (angst, schuld, schaamte) te vermijden. De volgende quote is een voorbeeld van een negatief gevoel als schuld dat het gevolg kan zijn van het werk als sociaal advocaat.

SA-11: “Ja, dat heeft wel te maken met het tijdsaspect hè, want echt de diepte in gaan met zaken, dat lukt niet altijd. Ik zou graag in bepaalde zaken meer tijd gestoken hebben.”

Naast het vermijden van negatieve gevoelens, speelt bij interne druk de behoefte om positieve gevoelens (trots, succesvol zijn) te krijgen.

Vooraf het verkrijgen van positieve gevoelens, en dus interne druk, speelt bij sociaal advocaten. Zo geeft ongeveer een derde van de geïnterviewden aan gedreven te worden door enige vorm van succes. Hierbij

kan gedacht worden aan het winnen van een zaak, het verrichten van een knap staaltje juridisch-inhoudelijk werk wat resulteert in een gepubliceerde uitspraak.

SA-6: *“Het met enige regelmaat toch wel successen behalen, want ik denk dat je het anders ook niet volhoudt.”*

SA-5: *“De zaak die ik het leukst vind, dat zijn zaken van asielzoekers die al meermaals zijn afgewezen, die zaken doe ik vooral. Vind ik het leuk als ik dan toch de achtste of de negende keer dan toch lukt om dan toch een verblijfsvergunning te krijgen.”*

SA-4: *“Waar ik wel echt altijd heel trots op ben is als een uitspraak gepubliceerd wordt, uiteraard van een zaak die ik gewonnen heb en niet die ik verloren heb, op rechtspraak.nl. Dat is altijd wel een waardering. Zeker als het als natuurlijk het denkwerk afkomstig is van de advocaat zelf hè.”*

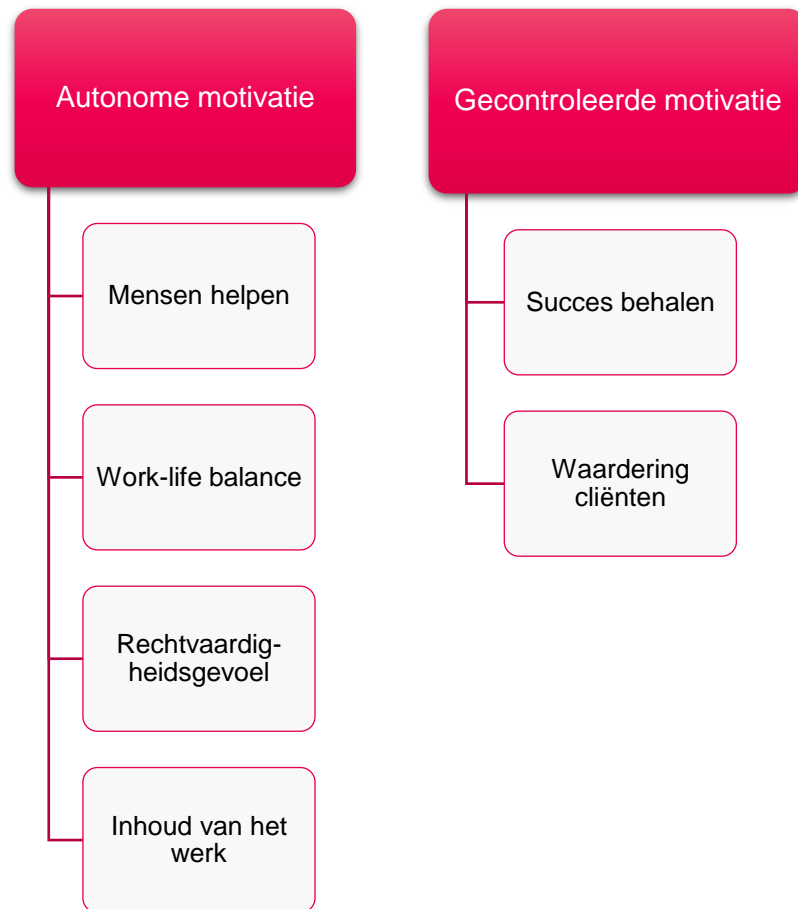
SA-17: *“Ja, ik vind het altijd wel heel leuk gewoon om zaken te winnen. Dat ik een voorspelling heb gedaan, dat die uitkomt.”*

Ook waardering vanuit de cliënt wordt door een aantal geïnterviewden als motivatie genoemd voor het beroep van sociaal advocaat.

SA-21: *“Nou, ja, eigenlijk ben ik er wel trots op dat ik de mensen dan zeg maar daarin kan helpen als je iets bereikt voor de mensen, als ze je dankbaar zijn.”*

2.4 Tussenconclusie

Uit de antwoorden die geïnterviewden geven op de vraag naar waarom ze sociaal advocaat zijn, blijkt dat ze met name gedreven worden door autonome motivatie en in (veel) mindere mate door gecontroleerde motivatie. Dit is in navolgend schema samengevat.

Figuur 1: Motivatie voor beroep sociaal advocaat

3 PROBLEMEN SOCIAAL ADVOCATEN

3.1 Inleiding

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de resultaten naar aanleiding van de interviews met sociaal advocaten beschreven: welke problemen ervaren sociaal advocaten rondom het uitvoeren van hun werkzaamheden?

De resultaten van de interviews zijn weergegeven aan de hand van citaten van sociaal advocaten. De citaten zijn, omwille van de leesbaarheid, soms ingekort of aangepast. De sociaal advocaten zijn aangehaald als SA-1 t/m SA-22, waarbij SA staat voor (geïnterviewde) sociaal advocaat.

3.2 Thema's en hoofdproblemen

Gedurende de interviews zijn verschillende problemen naar voren gekomen die sociaal advocaten parten spelen bij hun beroepsuitoefening. Deze problemen zijn onderverdeeld in een zevental thema's, te weten: samenwerken, faciliteiten, vergoedingen, context, aantal sociaal advocaten, imago en toekomstbeeld. Deze thema's staan, inclusief het bijbehorende hoofdprobleem, hieronder genoemd.

- 1. Samenwerken**
 - Gebrek aan samenwerken en kennisdeling
- 2. Faciliteiten**
 - Gebrek aan faciliteiten (inclusief innovatie)
- 3. Vergoedingen**
 - Ontoereikendheid vergoedingen
- 4. Context**
 - Belemmeringen in context (inclusief afstand en procedureel)
- 5. Aantal sociaal advocaten**
 - Tekort aan sociaal advocaten
- 6. Imago**
 - Negatief imago
- 7. Toekomstbeeld**
 - Negatief toekomstbeeld

Zoals uit de thema's blijkt, zijn sommige onderwerpen samengenomen in een thema. De reden daarvoor is gelegen in het feit dat deze onderwerpen sterk in elkaars verlengde liggen. Om bijvoorbeeld meer aan kennisdeling te doen, is het van belang om nauwer samen te werken en kunnen innoveren hangt vaak

samen met beschikbare faciliteiten. In het navolgende worden de hiervoor genoemde thema's en hoofdproblemen volgordelijk uitgewerkt.

3.2.1 Gebrek aan samenwerken en kennisdeling

Onder samenwerking valt bijvoorbeeld de samenwerking tussen sociaal advocaten onderling, maar ook samenwerkingen tussen commerciële kantoren en sociaal advocaten. Daarnaast valt in dit onderzoek ook 'kennisdeling' onder samenwerken, omdat kennisdeling onderdeel uit kan maken van het samenwerken.

Behoeftte aan samenwerking

Er is behoefte aan (nog meer) samenwerking. 19 van de 22 advocaten geven aan op één of andere manier behoefte te hebben aan meer samenwerking.¹⁸ Dat hoeft niet per se te gaan over de beroepsuitoefening. Sociaal advocaten willen samenwerken vanwege de verwachte voordelen die dat geeft. Geïnterviewde sociaal advocaten geven aan dat zij behoefte hebben aan meer intercollegiaal overleg, kantoren meer zouden moeten fuseren en ze zich graag bij anderen aan zouden sluiten.

SA-6: *“Daar [een ander kantoor, BK] hebben we gestructureerd intercollegiaal overleg mee, eens in de zoveel tijd. Dat is een heel prettig kantoor, een beetje qua cultuur hetzelfde als hier, maar ik vind dat dat nog wel meer mag.”*

SA-14: *“Ik vind dat kantoren moeten fuseren [...] mijn droom zou zijn een groot goed robuust, sociaal advocatenkantoren.”*

SA-21: *“En ja, dat is wel heel waardevol en je staat samen ook steviger, natuurlijk en sterker, en als er iets een calamiteit is bij iemand of ziekte, dat je dat van elkaar op kunt vangen. Dus ja, ik vind dat zelf heel waardevol en ik denk dat dat voor anderen, sociaal advocaten, ook heel waardevol kan zijn. Om niet alleen te gaan zitten, maar te kijken of je ergens aan kan sluiten.”*

SA-19: *“Een beetje wat in Den Haag vroeger was, als je daar een leuk kantoor hebt zitten, dan willen mensen echt wel werken. Als je daar een beetje een leuke image aanhangt. Er worden ook heel veel mensen social workers, dat zijn ook mensen die dat met hun passie doen.”*

¹⁸ Opvallend hierbij is dat 13 van de 15 vrouwelijke sociaal advocaten geeft aan op één of andere manier open te staan voor meer samenwerking specifiek gericht op de beroepsuitoefening. Dat hoeft niet per se vakinhoudelijk te zijn, maar kan ook gaan om het zijn van ondernemer. Slechts 1 van de 7 mannelijke geïnterviewden geeft aan open te staan voor meer samenwerking specifiek gericht op de beroepsuitoefening.

Gebrek aan samenwerken

Versplintering in eenmanszaken

Ondanks de behoefte aan samenwerking, lukt dit niet goed. De belangrijkste oorzaak daarvan lijkt de versplintering in eenmanszaken te zijn. Hierdoor zijn sociaal advocaten meer gericht op de eigen praktijk en deze draaiende houden.

SA-6: *“Ik hoop wel, werd net al zo tussen neus en lippen door gezegd, dat maatschappen hè, dus echt samenwerkingsverbanden tussen advocaten, dat dat meer blijft. Want ik zie dat ze langzamerhand een beetje verdwijnen, dat ik toch nog best wel vaak hoor: ‘oh, deze maatschappen gaan ook uit elkaar, dat worden allemaal weer éénmanszaken.’ Ja, daar maak ik me zorgen over.”*

SA-16: *“Denk misschien nog een beetje die samenwerking tussen sociaal advocaten onderling en die contacten. Vroeger had je meer advocatencollectieven en was er ook iets meer interactie onderling. En nu zijn het vooral maar éénpitters onderhand aan het worden.”*

SA-16: *“Of dat misschien in de Randstad beter gaat, omdat die sociale kantoren daar gewoon groter zijn. En die krijgen het wel voor mekaar om daar nog echt grotere kantoren te vormen. En hier is het eigenlijk allemaal versplinterd en verdwenen ook.”*

SA-7: *“Ja, het zou op zich wel goed zijn om wat dingen uit te wisselen of wat meer inderdaad samen te werken of ja samen bijeenkomsten te organiseren. Of ja, waar loop jij dan in die sociale advocatuur tegenaan? Wat kan nog verbeteren? Want ja dat gebeurt eigenlijk niet, ieder doet zijn eigen ding.”*

Weinig animo voor verdergaande samenwerking commerciële kantoren

Een tweede oorzaak voor het gebrek aan samenwerking heeft te maken met de mogelijke samenwerking met commerciële kantoren. Hierover zijn de geïnterviewden verdeeld. De meeste sociaal advocaten zijn van mening dat het voordelen kan opleveren in de vorm van het volgen van inhoustrainingen en de aanschaf van kennissystemen, maar zetten vraagtekens bij verdergaande samenwerking. Zo zien zij het bijvoorbeeld niet zitten om bij een commercieel kantoor op kantoor te zitten en acht een aantal geïnterviewden commercieel advocaten ook niet geschikt om zaken op basis van een toevoeging te doen.

SA-16: *“Ik heb wel eens plannen gelezen dat ze willen gaan helpen met financieringen van opleidingskosten en zo, natuurlijk die opleiding krijgen we subsidie voor, met salaris en zo, dat is allemaal prima, is allemaal hartstikke welkom.”*

SA-4: *“Dat je van hun kennisbanken gebruik kunt maken, ook van hun bestanden. Je hebt natuurlijk ook vaak heel grote bestanden met standaard contracten, standaard algemene voorwaarden, standaard processtukken [...] Niet dat wij al het wiel hoeven uit te vinden, maar dat zou natuurlijk je kennisbank enorm verruimen.”*

SA-2: *“Ik kan me best voorstellen als je inderdaad een heel klein kantoor hebt, een éénpitter bent en een commercieel kantoor zegt “Weet je, wij sponseren voor jou zo’n abonnement” [...] daar zou ik dan wel voor openstaan, maar verder ben ik principieel tegen op de commerciële advocatuur in dit plaatje als een puzzelstukje van de oplossing.”*

SA-6: *“Zij staan zo ver van onze realiteit, de manier waarop wij samenwerken, moeten werken soms met onze cliënten, is zo anders dan wat commerciële advocaten gewend zijn. Dus ik denk dat zij soms gewoon niet genoeg gespecialiseerd zijn.”*

Behoefte aan kennisdeling

Er bestaat bij nagenoeg alle geïnterviewden een behoefte aan kennisdeling. Opvallend is dat de meerderheid van de geïnterviewden aangeeft wel in een bepaalde mate aan kennisdeling te doen. Bijvoorbeeld met kantoorgenoten, of vanuit hun eigen netwerk, of zelfs met de advocaat van de wederpartij. Het is echter vooral terug te voeren op het netwerk dat een sociaal advocaat zelf heeft opgebouwd en niet zozeer vanuit een gefaciliteerde context. Indien dat wel het geval is, wat 5 geïnterviewden aangeven, hangt het vaak samen met de specialisatie van de sociaal advocaat.

SA-9: *“Ik heb mijn eigen netwerk voor een aantal advocaten die goed zijn in het gebied van arbeidsrecht. Een of twee van wat grotere kantoren ook, waar ik het heel goed mee kan vinden.”*

SA-13: *“We hebben twee specialistenverenigingen waar je dan dus lid van kunt zijn en dan zit je ook in de mailing en ik krijg dagelijks krijg ik mailtjes van, nou ik zit met die zaak, heeft iemand nog ideeën en daar leer ik dan weer van.”*

SA-3: *“Ja zeker, nou kijk we zitten bijvoorbeeld met het strafrecht in een appgroep daar wordt ook heel veel kennis uitgewisseld.”*

SA-1: *“In familiezaken natuurlijk met de advocaat wederpartij hè, dat je spart van “hoe gaan we dit doen?” Maar ook met strafrecht dat je andere advocaten vraagt: “Hey, hoe zit dit, hoe zit dat,” en met name als je elkaar tegenkomt. Ook op de rechtbank, dan maak je altijd wel een praatje, vaak ook wel juridisch. Dus ja en je houdt het bij.”*

SA-20: *“Ik heb ook zo een groep. Inderdaad, op het huurrecht met anderen hier in stad. Dat is ideaal eens in de zoveel tijd, dan ga je bij mekaar zitten, breng je een casus in en dan kun je daar gewoon nog over debatteren dat gaat hartstikke leuk.”*

SA-6: *“Wij zitten in de maatschap wij kunnen, hè, als we even twijfelen, bij elkaar binnen lopen, overleggen. Maar ik vind dat onderling ook met andere kantoren, wij overleggen dan toevallig met [naam advocatenkantoor]. Daar hebben we gestructureerd intercollegiaal overleg mee eens in de zoveel tijd.”*

Gebrek aan kennisdeling

Tijdgebrek

Toch lukt kennisdeling niet altijd en dat heeft verschillende redenen. Zo vormt tijdgebrek een belangrijke factor die belemmerend werkt om meer aan kennisdeling te doen.

SA-19: *“Dat mis ik heel erg in mijn werk, ik mis gewoon zo erg collega's.”*

SA-2: *“Ik denk dat op zich de meeste sociaal advocaten welwillend zijn [...] maar dat dat niet gaat [...] je hebt geen tijd daarvoor. Dus ik denk dat heel veel mensen de tijd niet nemen om, om naast het inhoudelijke werk, daar nog hulp bij te zoeken.”*

SA-7: *“Ja, het zou op zich wel goed zijn omdat wat dingen uit te wisselen of wat meer inderdaad samen te werken of ja samen bijeenkomsten te organiseren.”*

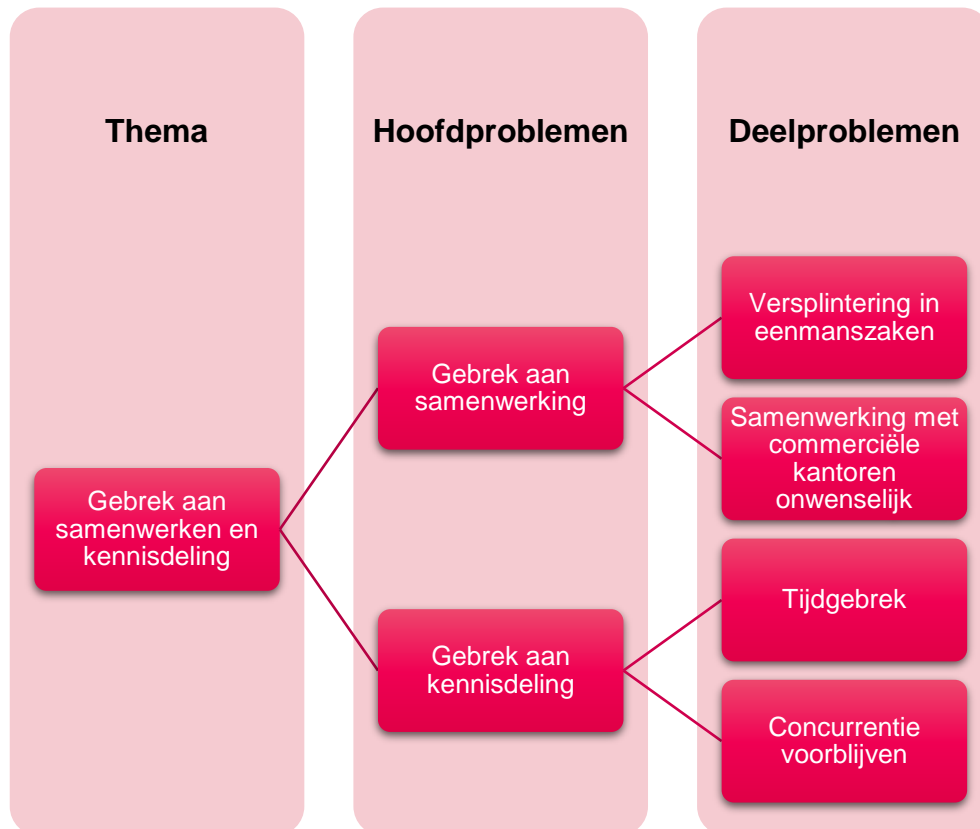
SA-13: *“Wat mis ik? Nou ja, ik, ik zou, wat ik wat ik ontzettend leuk vind, is de cursussen die ik doe met vakgenoten en daar kan ik echt van genieten. Dat is voor mij gewoon een uitje en dan en dan kun je weer even bijpraten met collega's die tegen dezelfde problemen aanlopen, dus dat vind ik heel leuk [...] het is niet zo dat de mogelijkheid niet wordt geboden, maar je neemt daar de tijd niet voor en iedereen heeft het druk en ieder uurtje wat je nog hebt voordat je een zitting hebt is meegenomen.”*

Concurrentie voorblijven

Maar er zijn ook geïnterviewden die aangeven dat zij de wederpartij niet wijzer willen maken. Zij geven aan dat ze een bepaalde strategie of een bepaald idee hebben in een zaak en dat zij die strategie of dat idee liever niet delen. Daarnaast valt het op dat geïnterviewden zich liever niet kwetsbaar opstellen.

SA-16: *“Ja, of concurrenten, je hebt natuurlijk bepaalde ideeën over zaken en uiteindelijk ga je alles in het belang van je klant, zeg maar doen.”*

SA-12: “Ja, dat je je natuurlijk toch kwetsbaar opstelt van: goh, ik liep hier tegenaan in een bepaalde zaken. Dat deel je niet met iedereen, denk ik, en dat is ook prima.”

Figuur 2: Samenwerken en kennisdeling

3.2.2 Gebrek aan faciliteiten

Kantoorkosten, kennisbanken, pensioenregelingen, het digitaal kunnen werken en het wel of niet deelnemen aan het High Trust-systeem. Dat zijn allemaal voorbeelden van faciliteiten die per sociaal advocaat verschillen. Deze faciliteiten, of het gebrek daaraan, worden besproken in deze paragraaf.

Tekortkomingen bij High Trust-systeem

Eerst wordt er ingegaan op het High Trust-systeem van de Raad voor Rechtsbijstand. Nagenoeg alle geïnterviewden, namelijk 20, werken met High Trust. High Trust kent 2 controlevormen: de variant steekproef of de variant één-op-één controle. Bij de variant steekproef controleert de Raad bij een aanvraag van een toevoeging alleen het inkomen en vermogen van de rechtzoekende. Er hoeven geen of slechts enkele stukken bij de aanvraag bijgevoegd te worden en de vergoeding wordt nagenoeg direct uitgekeerd. Controle vindt steekproefsgewijs achteraf plaats. Bij de variant één-op-één controle controleert de Raad achteraf elke toevoegingsaanvraag en declaratie volledig (dus niet

steekproefsgewijs), maar wordt de vergoeding wel versneld uitbetaald t.o.v. niet meedoen aan High Trust. Bij de aanvraag hoeven geen stukken te worden bijgevoegd.

Als reden voor de keuze van de variant één-op-één controle wordt door geïnterviewden gegeven dat deze manier van werken als voordeel heeft dat er direct duidelijkheid is over de toekenning van de toevoeging.

SA-17: *“Omdat ik dacht van nou dan heb je het maar duidelijk, want je wil ook niet dat ze bij die steekproef dan zeggen: “Oh, maar je hebt dit en dit verkeerd gedaan.” Ja, ik denk dan: is alles maar gecontroleerd.”*

SA-10: *“Nou, op mijn oude kantoor zag ik best wel vaak dat in die steekproef toch nog wel best wel wat dingen misgingen. [...] En op een gegeven moment als je boven zoveel procent foutmarges zit, dan moet je weer nieuwe stukken, nieuwe dossiers inleveren, totdat je op een gegeven moment je hele kast bij wijze van moet. Toen dacht ik bij mezelf van: nou, daar heb ik eigenlijk helemaal geen behoefte aan.”*

Bijna de helft van de geïnterviewden spreekt in zeer positieve bewoordingen over High Trust. Indien gewerkt wordt met de variant steekproeven, wordt gewaardeerd dat een aanvraag eenvoudig is ingediend en snel wordt uitbetaald.

SA-21: *“[...] het werkt natuurlijk heel makkelijk, je vraagt het aan, je hebt het de volgende dag en ook met uitbetalen werkt het heel makkelijk, want als je de declaratie indient, je hoeft geen stukken mee te sturen en dan krijg je ook al heel snel uitbetaald.”*

In de interviews komen ook echter ook een aantal aspecten van High Trust naar voren die men graag anders zou zien.

Vertraagde afwikkeling

Bij de één-op-één controle of als er sprake is van complexere zaken wordt als nadeel genoemd dat de afwikkeling van de toevoeging traag verloopt.

SA-22: *“Ik werk deels high trust, deels niet, dus aan de voorkant wel, dus met het aanvragen wel, maar met het uitbetalen niet. En dan merk ik dat het uitbetalen gaat echt best wel traag of dat ze-, als een toevoeging ingetrokken gaat worden, dat ze wel een voorgenomen besluit nemen, maar dat het definitieve besluit dan weer op zich laten wachten en dan zit je altijd een beetje in dubio van: moet ik dat nou helemaal afwachten om het zelf te kunnen afronden? Of kan het sneller? Dus aan de achterkant vind ik dat het echt wel sneller moet.”*

Dreiging grootschalige controle

Bij de variant steekproeven noemt men als nadeel de dreiging van een grootschalige controle of uitsluiting van deelname aan High Trust bij een fout in de toevoegingsaanvraag.

SA-11: *“Het is een hele vooruitgang voor het high-trust systeem, want je krijgt dan meteen je centjes. Dat is voor de advocatuur wel heel handig. Alleen, ja, je moet wel verdomde goed opletten met declareren dat je het ook allemaal goed doet, want daarna krijg je dan die ook die steekproeven en in het begin hebben we er weleens een beetje gedoe mee gehad. Want ja, ze zitten ook met marges hè, als je dan ten onrechte bepaald percentage binnengehaald hebt, dan krijg je van het één op één en dan gaan ze alle zaken controleren.”*

Tijdrovend

Ook de controle bij de steekproef kan tijdrovend zijn.

SA-19: *“Nou ja. Ja, en dan val ik in herhaling, als het aan mij ligt, dan zouden de controles misschien wat eenvoudiger en vanuit de Orde en vanuit de Raad voor Rechtsbijstand, op mij in dit geval, wel wat-, ik denk als je met iemand praat-. Nou ja, goed, dat is misschien een beetje naïef hoor, maar ik word gecontroleerd op papier, maar mensen zien me niet, die zien niet hoe ik werk en wat ik voor klanten doe en wat ik tegen een rechtbank doe. Ik word op papier gecontroleerd en het kost me tijd en ik hou daar helemaal niet van.”*

Problemen bij digitale faciliteiten

Hoewel High Trust grotendeels digitaal is vormgegeven, onderscheiden we digitaal werken toch als losse faciliteit. Denk hierbij aan het hebben van grotendeels digitale dossiers en digitaal procederen. Digitaal werken wordt dus breed opgevat, de geïnterviewden denken hierbij aan zo min mogelijk werken met papieren dossiers en daarnaast veel gebruik maken van communicatiemiddelen zoals Teams en WhatsApp. Ongeveer de helft van de geïnterviewden geeft aan overwegend digitaal te werken en degenen die nog niet overwegend digitaal werken hebben hier veelal wel interesse in.

SA-18: *“We hebben gewoon een goed digitaal systeem. En ja post wordt ook allemaal ingescand, we hebben allemaal digitale dossiers, dus dat is redelijk op orde allemaal.”*

SA-6: *“Ik werk vrijwel volledig digitaal, dus ik heb weinig papieren dossiers eigenlijk, waar ik mee werk. Ik maak gebruik van Teams, soms hè, dat soort manieren van gespreksvoering ook. Ik gebruik dicteerssoftware. Nee, ik ben redelijk modern, denk ik.”*

SA-2: *“Wij hadden dan een basenet dat werkt fantastisch, dat zorgt dan voor heel veel efficiëntie. We hadden een secretaresse die zich heel erg heeft gefocust op hoe maken we die efficiëntieslag.”*

SA-16: *“Ja, toch wel aardig [videobellen, BK], vooral als mensen wat verder weg wonen is het wel prettig. Of dat ik denk van: nou, ik wil even echt gewoon live, met videoverbinding en niet alleen telefonisch. Ik vind het wel prettig werken, dus dat heeft ons wel wat gebracht.”*

Op basis van voorgaande ontstaat een beeld van wat de geïnterviewden allemaal verstaan onder digitaal werken. Het digitale werken kent echter ook een keerzijde. Hieronder gaan we in op problemen die sociaal advocaten ervaren als het gaat om digitale faciliteiten.

Laagdrempeligheid smartphone voor cliëntcontact

Regelmatig noemen geïnterviewden, namelijk de helft van de sociaal advocaten, de smartphone als gebruikelijk communicatiemiddel met de cliënt. Voor cliënten is dit vaak de manier van communiceren die ze gewend zijn en het wordt ook door advocaten als een efficiënte manier van contact onderhouden ervaren. Keerzijde is wel dat de drempel voor de cliënt om contact te zoeken erg laag kan worden.

SA-13: *“Er zijn ook cliënten die heel veel tijd vragen en die je dus inderdaad in het weekend een appje sturen.”*

Digitale omslag lastig voor kleine kantoren

Met name voor kleine kantoren kan het lastig zijn om de omslag te maken naar meer digitaal werken.

SA-17: *“Wat wel zo is, [...] ook vooral in Gelderland, dat er heel veel kleine kantoren zijn waaronder ik. [...] Je zou kunnen zeggen nou misschien kun je dingen al veel makkelijker digitaliseren of aanpakken of doen, maar daar heb je eigenlijk in je eentje niet echt tijd voor. Financieel is een beetje de vraag of je... zeker als je alleen maar toevoegingen doet, is dat natuurlijk ingewikkeld. Je hebt niet echt de power om daar iets op in te zetten.”*

Digitaal procederen niet overal mogelijk

Aansluitend bij digitaal werken, kan digitaal procederen dan wel het digitaal communiceren met procespartijen, eveneens het werk van (sociaal) advocaten ondersteunen. Niet overal is het digitaal indienen van stukken al mogelijk. Uit de interviews komt naar voren dat het helpend zou zijn als dit op meer plekken mogelijk wordt. Niet alleen bij rechtbanken, maar ook bij andere instanties, zoals de IND. De behoefte om meer digitaal te procederen bij rechtbanken sluit aan bij de wens van de Rechtbank Gelderland om in 2026 volledig digitaal te willen werken.¹⁹ Onder 3.2.4 gaan we uitgebreider in op de mogelijkheid van digitaal procederen.

¹⁹ Rechtbank Gelderland (2024).

SA-1: *“Ik denk dat alles digitaal, ook met de Raad voor de Kinderbescherming, geregeld zou kunnen worden en de gezinsvoogden dat, dus de gecertificeerde instellingen, dat allemaal digitaal mogen ze toegang hebben tot het dossier. Ik denk dat dat het beste werkt.”*

SA-1: *“Dan heb je nog het systeem van de rechtbank, waar ze ook bezig zijn met die efficiëntieslag door veel digitaal te doen [...] Ik sluit zeker niet uit dat je daar wel winst kan halen.”*

Geen toegang tot kennisbanken

Kennisbanken, zoals Legal Intelligence, InView (eerder Kluwer Navigator) of Rechtsorde, zijn voor het werk van een advocaat van belang. Zo is er jurisprudentie te vinden, (wetenschappelijke) artikelen over bepaalde leerstukken en is het tekst en commentaar bij wetsartikelen in te zien. Het maakt het werk van een advocaat kwalitatief beter, maar ook eenvoudiger. De meeste geïnterviewden hebben geen toegang tot een dergelijke kennisbank. Dat heeft deels te maken met de prijs, maar ook met de behoefte.

Te duur

Voor 10 van de geïnterviewden geldt dat de abonnementen te duur zijn en dat dat de reden is dat zij geen abonnement nemen. Er wordt door hen aangegeven dat het hen zou kunnen helpen als zij, bijvoorbeeld tegen een gereduceerd tarief, toegang zouden krijgen.

SA-12: *“Ik denk met name toch wel de toegang tot literatuur, jurisprudentie en dat soort zaken, want dat is echt onbetaalbaar en dat zou je als sociaal advocatenkantoor ook wel graag op orde willen hebben.”*

SA-19: *“Bij studenten is het ook gelukt, die krijgen ook een heel goedkoop abonnement. Probeer dat eens bij sociaal advocaat, mensen die willen dat, denk ik, heel graag. Nou, ik in ieder geval.”*

SA-2: *“Kijk het makkelijkste is natuurlijk gewoon als je zelf kan inloggen op een, op kluwer navigator of Legal intelligence, dat vind ik. [...] Dus het fijne is juist om informatie op te kunnen zoeken op het moment dat je het nodig hebt en anders dan rechtspraak.nl hebben de meeste sociaaladvocaten geen enkele ingang. Ja, we kijken, lezen vaak blogs van andere commerciële advocatenkantoren die dan daar iets kort over schrijven.”*

Geen behoefte

Anderen geven aan dat zij gebruik maken van de diensten van Split-Online en Praktizijns-socialiteit en dat zij geen behoefte hebben aan nog meer kennisbanken.

SA-16: *“Maar ik denk dat de meeste sociaal advocatuur, iedereen kent natuurlijk de Praktizijn sociëteit en al die dingen. [...] Ik denk dat de meeste advocaten zoiets hebben van: ja, we gaan niet nog meer geld uitgeven aan abonnementen.”*

Gebrek aan cursussen

Te duur

Voor het op peil houden van de kennis, geven een paar geïnterviewden aan dat zij behoefte hebben aan betaalbare cursussen. Voor niet alle geïnterviewden zijn er goedkope cursussen in hun regio voorhanden of zijn reeds bestaande voordelige mogelijkheden bekend.

SA-21: *“Dus ik denk dat dat best goed zou zijn als er voor de sociaal advocaten op een aantal gebieden gewoon cursussen aangeboden worden tegen een relatief betaalbare prijs.”*

SA-4: *“Ik heb me wel eens gewoon ingeschreven bij een groot kantoor hier. Daar [een inhousecursus, BKJ] kon ik ook aan deelnemen.”*

SA-22: *“Ik ben nou net dit jaar ook net aangesloten bij de onlinecursussen van Split. Ik vind cursussen heel leuk, dus nou ga ik best wel veel cursussen doen dit jaar.”*

Een slotopmerking over AI: en enkele geïnterviewde geeft aan dat AI mogelijk een kans is om de werkdruk van de sociale advocatuur te verlichten.

SA-12: *“Sommige dingen zijn redelijk standaard, dat je dat wel makkelijk met AI zou kunnen oplossen. Alleen het probleem is echt wel dat je het heel erg moet controleren, omdat er ook gewoon valse informatie naar boven komt.”*

Gebrek aan secundaire arbeidsvoorwaarden

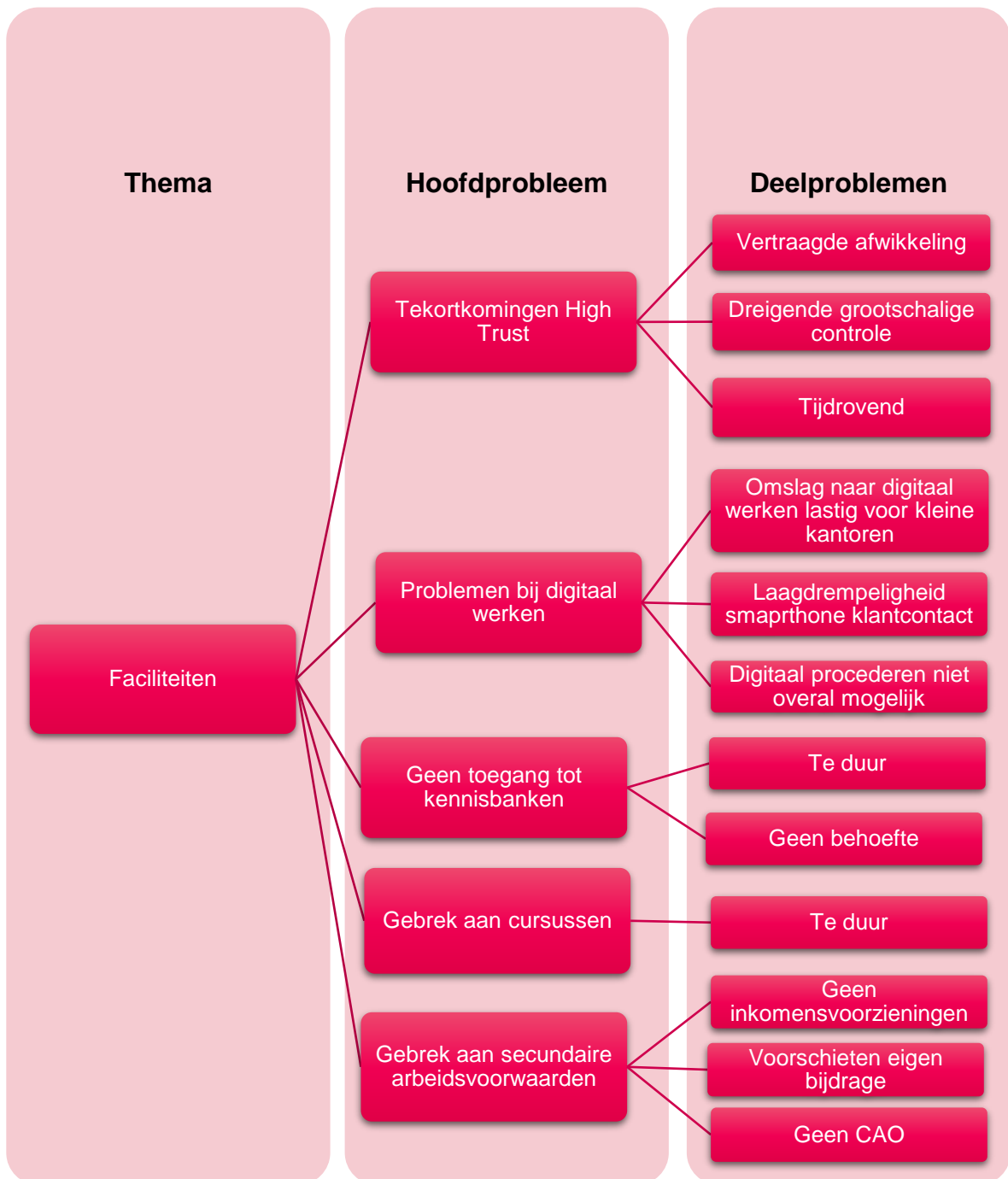
6 sociaal advocaten noemen dat zij, ondanks dat ze (redelijk) tevreden zijn over hun inkomen, wel bepaalde voorzieningen missen, zoals ouderschapsverlof, een pensioenregeling of een redelijke vergoeding van de reiskosten. Ook de eigen bijdrage die niet altijd betaald wordt en de voor te schieten griffierechten, kunnen een doorn in het oog zijn. Er wordt dan ook een suggestie gedaan voor een cao voor sociaal advocaten.

SA-3: *“Dat zijn weer een beetje de nadelen van sociale advocatuur, dat je niet in staat bent om in dermate goede financiële buffer op te bouwen dat je een behoorlijke pensioenvoorziening hebt.”*

SA-1: *“Laat ik het zo zeggen, ik heb-, mijn eigen inkomen kan ik eruit halen, maar bijvoorbeeld sparen of zo lukt niet, terwijl je dat eigenlijk wel zou willen. Dus ik kom net uit, eigenlijk, met mijn geld.”*

SA-2: *“Dan denk ik hier moet toch iets van een pensioen voor zien te regelen of voor sociaaladvocaten en de werknemers die er werken, want dat zou dan voor mij bijvoorbeeld al meer reden zijn om in de sociale advocatuur te blijven.”*

SA-17: “Eigenlijk zouden sociaal advocaten gewoon een CAO van Rijksambtenaren moeten hebben. Als je hun inkomen ziet, plus een 13e maand en alle vakantiedagen zeg maar, daar kom ik echt bij lange na niet aan.”

Figuur 3: Faciliteiten

3.2.3 Ontoereikende vergoedingen

Tijdens dit onderzoek is uitdrukkelijk geprobeerd om verder dan de vergoeding te kijken. Enerzijds omdat dit een landelijk probleem is en dus niet uitsluitend regionaal speelt, maar ook omdat de OvAG hier niet direct invloed op heeft. Er is voor gekozen om de vergoedingen wel te bespreken, omdat dit een belangrijk aspect is voor sociaal advocaten.

Disbalans in herijking vergoedingen

De herijking van de vergoedingen, die september 2022 is doorgevoerd vanwege het invoeren van scenario 1 van commissie Van der Meer, wordt vaak genoemd.

SA-12: *“We hebben ook overwogen bepaalde zaken niet meer te gaan doen, omdat ze absoluut niet uitkomen, dan denk ik met name aan de echtscheidingen. Nu het stelsel gewijzigd is en het allemaal opnieuw bekeken is, is het echt wel een stuk beter geworden.”*

SA-18: *“Het is wel beter, zoals bijvoorbeeld bij slachtofferzaken krijgen we dan nou bij pro-formazittingen, dus de zaken die nog niet en nauwelijks op zitting zijn, krijgen we wel een vergoeding voor de zittingen, want dat was daarvoor niet.”*

SA-9: *“Het werd ook wel tijd, want het was gewoon echt ver beneden peil, maar nu, wat ik zeg, sommige vergoedingen zijn verdubbeld en ja, dat is daar ook echt in verhouding tot de tijd die je dan met de zaak kwijt bent.”*

Het is opvallend dat het nu per rechtsgebied lijkt te verschillen in hoeverre de vergoedingen die tegenover de punten staan, toereikend zijn. De herijking is dus niet in ieder rechtsgebied voldoende geweest. Er lijkt een verschil in de waardering van de vergoeding strafrecht en andere rechtsgebieden, vooral het personen en familierecht. 5 van de 8 strafrechtadvocaten geven aan dat de vergoeding voldoende is, 2 geven aan dat die nog steeds onvoldoende is en 1 geeft aan dat die voldoende is, maar er te hard voor gewerkt moet worden. Slechts 4 van de 11 sociaal advocaten uit het personen- en familierecht geven aan dat de vergoedingen voldoende zijn. 7 van de 11 geïnterviewden geven aan dat de vergoeding onvoldoende is. Bij de andere rechtsgebieden is deze verhouding meer in balans.²⁰ Het aantal geïnterviewden dat de vergoedingen toereikend vindt, of juist niet toereikend vindt, is daar gelijk verdeeld.

Er wordt met name in het personen- en familierecht gesproken over een *weeffout* in het vergoedingensysteem die creatief boekhouden stimuleert.

²⁰ Het gaat dan om het sociale zekerheidsrecht, het arbeidsrecht, het huurrecht en het asiel- en vreemdelingenrecht.

SA-1: *“Ik noem maar het probleem met de omgang nou, daar ga je bemiddelen, misschien ook met die andere advocaat. Dan regel je wat en daar zou toch een vergoeding tegenover moeten staan. Want nu wordt een advieszaak dan niet vergoed als je nog binnen dat half jaar bent. En ik denk dat dat toch echt anders moet.”*

Pp6: *“Er is één ding dat mij ontzettend frustrleert, dat wist ik niet, maar daar ben ik onlangs op geweest: dat als je als mediator een gezamenlijke echtscheiding doet op toevoegingsbasis of je doet het als advocaat op toevoegingsbasis, zit er zeven punten verschil in, als je een echtscheiding hebt met kinderen. Dat is heel veel, dan denk je echt: waarom zou ik het als mediator doen?”*

SA-2: *“Het systeem forceert je in een echtscheiding. Want voor een echtscheiding krijg je 13 punten en voor een boedelverdeling krijg je 21 punten, maar een boedelverdeling zit in een echtscheiding, dus er zijn nu gewoon sociaaladvocaten die zeggen: “Nee, we gaan nu echt alles doen binnen een echtscheiding en als dat is afgesloten dan gaan we een nieuwe zaak starten over de boedelverdeling.”*

Overwerken voor voldoende inkomen

Een gemene deler onder de geïnterviewden is wel dat er hard gewerkt moet worden om een inkomen over te houden waarmee de sociaal advocaat tevreden is. Parttime werken is realistisch gezien geen optie.

SA-13: *“De vergoeding kijk als je als je een iets hogere vergoeding zou krijgen per zaak dan zit ik misschien niet ‘s avonds in de avond. Ja, ik bedoel dan, dan zeg je al wat eerder van nou, ik heb deze maand voldoende zaken, dus ik neem even geen nieuwe zaken aan.”*

SA-16: *“En nou, de vergoedingen zijn ook niet heel goed, waardoor je ook de neiging hebt om veel te werken, om voldoende omzet te draaien.”*

SA-14: *“Het is wel zoals je met die vergoedingen met die zaken fatsoenlijke omzet wil draaien, dat valt nog niet echt mee. Dan moet je heel veel zakendoen.”*

SA-12: *“We hebben toch wel altijd eigenlijk voldoende inkomen kunnen genereren. Dus in die zin ben ik daar wel tevreden mee. Als je kijkt echt naar je inzet en hoe makkelijk advocaten op andere rechtsgebieden met betalende klanten met dezelfde inzet heel veel meer geld verdienen, ja, dat wringt af en toe nog wel.”*

SA-3: *“Zeker als je dus zaken hebt waar je 20/30 uur aan gewerkt hebt en je krijgt een vergoeding van € 1.500 Ja, dat is zuur geld, dan zou je kunnen zeggen, maar er zijn ook zaken bij waar je, zoals die zaak die ik net heb gehad, zo een voortzetting crisismaatregel, dan krijg je toch iets van € 500 voor en dan ben je maar twee uurtjes mee aan het werk per saldo.”*

Selectief aannemen zaken

De ontoereikende vergoeding werkt ook het selectief aannemen van zaken in de hand. Er zijn geïnterviewden die aangeven bepaalde zaken waarvan men inschat dat zij ingewikkeld zijn, niet aan te nemen. Op die manier wordt voorkomen dat er meer uren aan een zaak wordt gespendeerd dan die vergoed worden, wat ertoe leidt dat de vergoeding relatief beter is.

SA-21: *“Ook overname van de zaak, ja, en verder kijk je dan toch een beetje inhoudelijk van ja, wat willen ze, als het een beetje vaag is [...] dat je zegt: ja, ik zit echt even te vol.”*

SA-5: *“Je krijgt acht uur betaald van de raad en de aanvraag. Nou, daar ga ik ruimschoots overheen. En dan zijn er advocaten en die doen alleen maar die zaken die meteen ingelicht worden. Op zich is dat niet eerlijk en dan zijn er ook advocaten die zeggen: weet je ik doe die bewerkelijke zaken niet.”*

SA-2: *“Ik heb ook wel eens nee gezegd tegen een zaak omdat ik denk, ja dit gaat me zo veel tijd kosten met deze client daar ga ik gewoon niet eens aan beginnen, want daar krijg ik nooit genoeg geld voor.”*

SA-3: *“Kijk, het is wel zo dat ik kijk [of ik deze zaak doe, BK], dat is het voordeel van het zijn van advocaat. Ik heb toevallig gisteravond nog met een ander over gehad. Kijk, wij kunnen schiften hè?”*

SA-22: *“En dat ik het gevoel heb, zal het voorzichtig uitdrukken maar ik weet het niet helemaal zeker, maar wel bijna, dat er ook een aantal zijn die wel sporadisch toevoegingszaken doen, dus aan de telefoon een beetje aanhoren wat het voor een zaak is. En als het dan “zeikcliënten” zijn of mensen met een rugzakje of zulk soort, dat ze die laten gaan [...] als iedereen mijn principe zou aanhouden van: ik doe het in mijn eigen dorp en daar neem ik gewoon alle zaken aan die daar spelen, dan zou dat een heel stuk schelen.”*

Kwaliteit geleverd werk

Ten slotte een reflectie op de verhouding tussen de vergoeding en de kwaliteit. Daar vallen een aantal zaken op. Geen enkele geïnterviewde geeft expliciet aan dat zijn/haar kwaliteit beïnvloed wordt door de (te lage) vergoeding, maar een drietal geeft wel aan dat hij/zij minder snel, diepgaand of minder

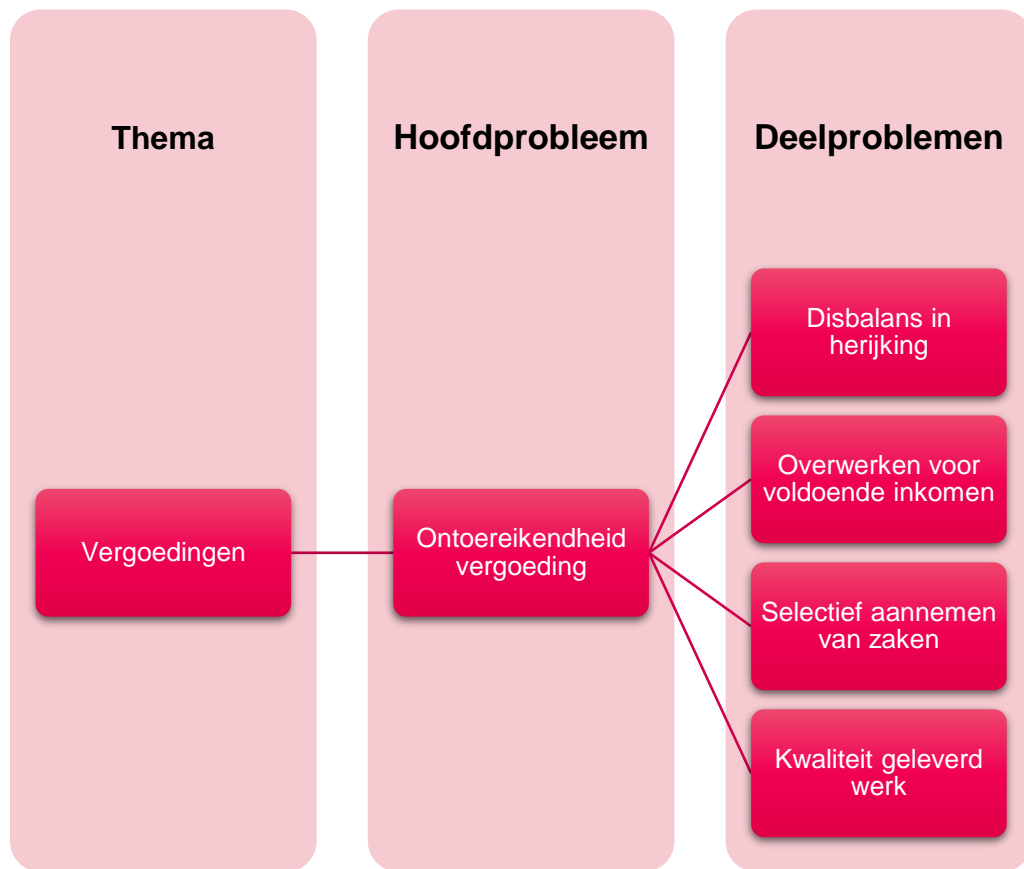
servicegericht tewerk gaat. Maar liefst 16 van de geïnterviewden geeft aan bij *andere* advocaten wel te signaleren dat de kwaliteit beïnvloed wordt door de vergoeding.

SA-12: *“Dat zou het niet moeten zijn, maar dat is er denk ik wel voor veel advocaten. En er zijn gewoon een hoop advocaten die zoveel mogelijk geld willen binnenhalen en hun zaken, dat zo efficiënt mogelijk doen. Maar dat zou eigenlijk niet moeten gebeuren.”*

SA-1: *“Ik kan me wel voorstellen dat er advocaten zijn die denken: ‘Oh, het is maar een toevoeging, ik stop er niet meer tijd in.’ En dan als je het dus hebt over de kwaliteit, zou je zeggen, nou gooi die vergoeding omhoog, dan heeft de advocaat wat meer tijd om zich te verdiepen in een bepaalde zaak.”*

SA-11: *“Je komt er gewoon soms niet aan toe om voldoende in de diepte te gaan en voldoende tijd in een zaak te steken. Want nogmaals, ja, de schoorsteen moet roken, de praktijk moet overeind gehouden.”*

SA-16: *“Het heeft invloed, omdat je heel veel moet werken om een goede omzet te draaien. Dus moet je ook veel zakendoen en daardoor heb je minder tijd om er een zaak te besteden.”*

Figuur 4: Ontoereikende vergoeding

3.2.4 Belemmerende context (inclusief afstand en procedureel)

Sociaal advocaten zijn tijdens het interview in de gelegenheid gesteld om aan te geven wat zij liever kwijt dan rijk zouden zijn in hun dagelijkse werkzaamheden, door bijvoorbeeld het implementeren van het DAKI-model in de topiclist. Zij noemden o.a. op dat moment een aantal contextuele factoren die hun werkgeluk beïnvloeden. Dat kan onbegrip vanuit een ketenpartner zijn, een algemene maatschappelijke trend of bepaalde (procedurele) voorwaarden waaronder zij hun werk moeten doen. Deze aspecten zijn samengenomen onder het thema context.

Onbegrip vanuit ketenpartners

Opvallend is dat bijna een derde van de geïnterviewden aangeeft onbegrip te ervaren van één of meer ketenpartners of zelfs op een onprettige manier door een ketenpartner benaderd wordt, waarbij de rechtbank het vaakst terugkomt.

SA-4: "Ja waar ik in procedures tegenaan loop, maar goed dat is meer een algemene klacht, zonder nou de rechterlijke macht een gele kaart te geven, maar soms hebben ze wat onbegrip voor de positie waarin deze mensen zich bevinden."

SA-5: *“Ik moet luisteren naar de rechtbank wanneer die wil plannen. Ik moet luisteren naar de IND, wanneer die wil plannen en ik zit momenteel wel erg gevangen in allerlei in de tijdsdruk.”*

SA-14: *“Ja, maar dat is denk ik een beetje wat advocaten in de praktijk is het wel eens zo dat, ja dat je door de rechtbank [...] en ook wel de officier als een soort restcategorie wordt beschouwd, hè? Van ja, daar hoeven wij geen rekening mee te houden en dat is niet terecht.”*

SA-2: *“Wat meer begrip. Dat mensen wat meer, bijvoorbeeld rechters of andere advocaten, meer begrijpen van ik ben een sociaal advocaat [...]. Ja, soms snauwen advocaten of rechters je heel erg af omdat je bepaalde stukken niet hebt ingediend of de wederpartij legt 20 pagina's over, terwijl jij 3 pagina's overlegt.”*

SA-6: *“En ik vind de houding van bestuursorganen nog steeds niet heel positief, over de brede linie, niet echt reflecterend op zichzelf van: joh, zouden we iets kunnen doen aan verbetering van de besluitvorming?”*

Procedurale aspecten

Daarnaast wordt ingegaan op bepaalde procedurele aspecten, zoals lange doorlooptijden, het per se in meervoud aan moeten leveren van documenten bij de rechtbank of het gerechtshof wat erg veel tijd kost of het moeizame contact met bijvoorbeeld de Raad voor Rechtsbijstand. Zo noemt de helft van de geïnterviewden één of meer van de ketenpartners 'bureaucratisch', waar de Raad voor Rechtsbijstand verreweg het vaakst wordt genoemd. De bureaucratie uit zich in onderdelen als het laat uitbetalen van vergoedingen, het moeizaam toekennen van extra uren en het hebben van een rigide organisatie.

SA-4: *“Nou ik denk echt, dat is wel een punt van aandacht maar dat zal je meer horen van advocaten. De looptijden van de zaken die zouden echt sterk verbeterd moeten worden. Ik heb een zaak lopen waar ik ongeveer meer dan een jaar zit te wachten op mondelinge behandeling.”*

SA-3: *“Ja ja sowieso het communiceren met de rechtbank waar je dus nog met het achterlijke fenomeen zit dat als je iets dus per mail ingediend hebt, zelfs via beveiligde mail, wij doen dan veel via Zivver, [...] dat je dan nog geacht wordt toch die processtukken fysiek in te leveren bij de rechtbank.”*

SA-15: *“Nou, vraag je me nu: “Heb jij een digitaal dossier?” Nee. Hoe komt dat? Ik krijg mijn dossiers aangeleverd van het UWV op papier, dikke papieren dossiers. Ik krijg mijn dossier aangeleverd van de rechtbank op papier. Daar heeft de digitalisering niet plaatsgevonden.”*

SA-18: *“Als je het hebt over de IND, nou die hebben tot voor kort nog alles per fax gedaan, rechtbanken ook en dan denk ik wel eens van nou, dat mag wel iets sneller. En wij hebben hier wel een heel digitaal systeem, maar als we dan bijvoorbeeld iets moeten indienen bij de rechtbank, digitaal, dan moet ik het eerst apart [...] Dat systeem van ons, praat zeg maar niet met het systeem van de rechtbank.”*

SA-9: *“Dat zijn echt incidenten dat ik echt heel veel tijd daaraan zou moeten besteden, maar ik ga ook niet de moeite nemen om dan urenuitbreiding bij de Raad te vragen. Veel te veel bureaucratisch, ben ik ook weer drie uur mee bezig.”*

SA-1: *“Stel ik heb een ondertoezichtstelling, dat is, soms wordt hij binnen twee weken gepland en dan denk ik "Oh," en dan denk ik bijvoorbeeld "die heb ik maandag," en dan denk ik woensdag "Oh, Ik had de toevoeging nog niet aangevraagd," en je vraagt hem aan, en dan ben je gewoon te laat, krijg je geen geld. En dat zou wel, eigenlijk, anders moeten.”*

SA-16: *“Ja, ik denk dat alle achterliggende regeltjes, dat het wel erg ingewikkeld wordt. Soms met sociale advocatuur heb je natuurlijk al die toevoegingen, nou de ‘Kennisiwijzer’ van de Raad voor de Rechtsbijstand, dat is onderhand een studie an sich.”*

Overigens zijn er ook 4 geïnterviewden die juist een positieve ervaring met de Raad voor Rechtsbijstand hebben.

SA-8: *“Het systeem van de financiering denk ik het werkt op zich prima. Ik bedoel er is dan altijd discussie over de hoogte van vergoedingen, maar op zich het systeem werkt prima.”*

Administratieve last

In ieder geval 5 geïnterviewden geven aan dat o.a. de procedurele verplichtingen, waaronder het aanvragen van een vergoeding, leiden tot een (onevenredig) hoge administratieve last, die ze veel tijd kost. Er is echter ook een sociaal advocaat die aangeeft dat het doen van zaken op basis van een toevoeging juist tijd scheelt.

SA-3: *“Ja de administratie, daar zou ik dan het liefst vanaf willen ja, maar dat kan ik ook uitbesteden, maar daar ben ik dan weer te gierig voor, dus dan doe ik dat ook allemaal maar zelf.”*

SA-1: *“Ja, administratie heb je natuurlijk ook, hè. Ik bedoel dat ja, soms ben ik drie dagen per week bezig met administratie. [...] Ja, dat is lastig om daarvan af te komen, want je moet toch die toevoegingen aanvragen.”*

SA-5: *“Het is voor mij makkelijker, om een toevoeging aan te vragen, want dat wordt uitbetaald. Heb ik geen last van. Anders moet ik achter mijn geld aan zitten.”*

Digitaal (kunnen) procederen

Een andere kentering is dat er steeds vaker digitaal geprocedeerd kan worden. Zo sprak de president van Rechtbank Gelderland in het kader van het jaarverslag van 2023 uit om in 2026 volledig digitaal te willen werken.²¹ Dat sluit aan bij de werkwijze van de meeste geïnterviewden zoals weergegeven onder paragraaf 3.2.2. Deze trend wordt over het algemeen gezien als een positieve ontwikkeling.

SA-1: *“Ik denk dat dat al heel veel scheelt. Dat alles gewoon digitaal gedaan wordt. Dus alles, dus [...] dat je een digitaal dossier hebt, dat je daar je stukken in ziet. En nu zie je het ook al bij de rechtbank Gelderland in omgangzaken doen ze dat nu en gezag. En ik denk als je dat voor alles doet, dat scheelt je zoveel tijd.”*

SA-5: *“Nou, het digitaal procederen met de rechtbank dat loopt voortreffelijk.”*

SA-2: *“Als dat, nou er is nu in Gelderland als het goed is een pilot over digitaal procederen binnen het familierecht. Dat zou al zo veel schelen, want weet je dan hoef je ook niet meer een secretaresse een hele dag laten kopiëren en printen en plakkertjes knippen, dat is ook alweer, het scheelt tijd en geld.”*

Ondanks de positieve ontwikkeling, zien een aantal sociaal advocaten ook risico's. Bijvoorbeeld rondom de veiligheid of de gebruiksvriendelijkheid voor hun cliënten. De systemen bij de ketenpartners lijken daarnaast niet altijd toegerust te zijn op verdergaande digitalisering.

SA-22: *“Maar dat betekent ook dat cliënten digitaal moeten aanleveren en hoe doe je dat dan? Hoe laat je ze veilig aanleveren? Moet je alles via beveiligde mail en zulk soort dingen doen?”*

SA-5: *“De IND heeft ook een systeem opgezet. Maar dat werkt voor geen meter. Daar kun je niet in, stukken zitten er niet in. Een ramp is het, een ramp. Dat wekt ook heel veel frustratie op.”*

Maatschappelijke trend

Ten slotte bespeuren 10 van de geïnterviewden een bepaalde maatschappelijke trend, die ook van invloed is op hun praktijk. Dat kan zowel positief uitpakken, zoals het meer digitaal kunnen werken als

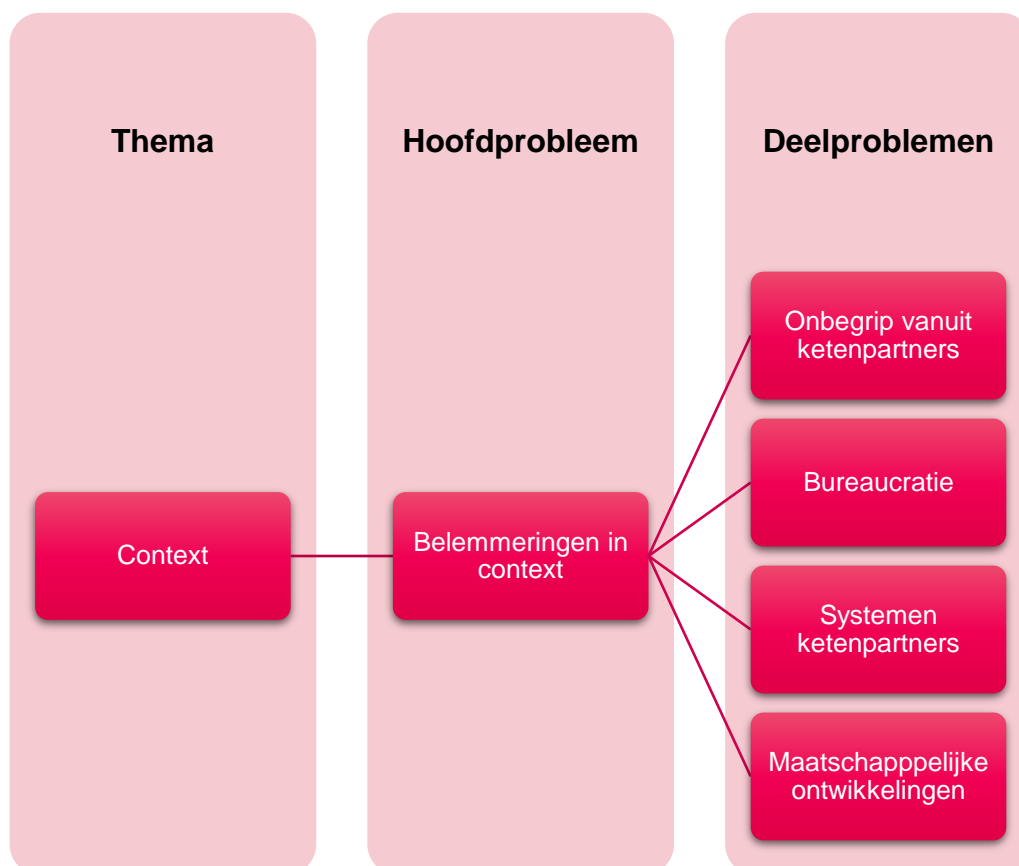
²¹ Rechtbank Gelderland (2024).

gevolg van het coronavirus, maar ook minder positief, zoals een vermeende verharding binnen de maatschappij.

SA-13: *“Ja nou ja, kijk, het is een beetje dubbel, want wat ik merk is dat cliënten in toevoegzaken. Er zijn ook cliënten die heel veel tijd vragen en die je dus inderdaad in het weekend een appje sturen.”*

SA-5: *“Door de cliënten met name. De laatste tijd is het echt heel erg dat ik echt dacht op een gegeven moment: ‘Ik ga hier gewoon echt mee stoppen.’ Bijvoorbeeld Syrische asielzoekers die krijgen, ja, meteen een verblijfsgrunning dat weten ze ook. En ja, dan word je met heel weinig respect door ze behandeld. Een voetveeg ja, gewoon brutaal. Eisend, veeleisend.”*

SA-16: *“Ik vind overleg met Teamsbespreking al heel fijn, maar dat komt natuurlijk door Corona. Scheelt ook weer tijd voor de klanten en voor mezelf.”*

Figuur 5: Belemmerende context

3.2.5 Tekort aan sociaal advocaten

De zorgen rondom vergrijzing van de sociale advocatuur en de beperkte aanwas zijn duidelijk naar voren gebracht in het Panteia-rapport.²² Er zijn steeds minder sociaal advocaten, die relatief een hoger percentage van de zaken op basis van een toevoeging voor hun rekening nemen. Interessant is of de regio waarin een sociaal advocaat werkzaam is, daarop van invloed is. Dat hangt nauw samen met het aantal zaken dat een sociaal advocaat behandelt en, indien een advocaat vol zit, of hij/zij de zaak gemakkelijk kan doorverwijzen. Ook daarover is gedurende de interviews gesproken. In deze subparagraaf komen een aantal onderwerpen aan bod die te maken hebben met het aantal sociaal advocaten, het aantal zaken en hoe eenvoudig een advocaat kan doorverwijzen.

Acquireren niet nodig

Een eerste constatering is dat verreweg de meeste sociaal advocaten aangeven niet proactief op zoek te hoeven naar nieuwe zaken.

SA-6: *“Nee, het is niet nodig. Ik heb het druk genoeg met dat wat ik gewoon op toevoeging kan doen.”*

SA-20: *“Nou hebben we wel eens gedaan, maar dat valt eigenlijk wel mee. Ik zeg altijd: als je je werk goed doet, dan komen mensen wel terug. Dat blijkt ook inderdaad.”*

SA-22: *“Nee, ja, ik doe weinig aan acquisitie. Dat vind ik ook echt niet interessant. Als het aan komt waaien vind ik het allemaal goed.”*

SA-12: *“Ja, eigenlijk vooral via-via, we zijn allemaal al langer werkzaam in de advocatuur en dat maakt dat we een groot netwerk hebben en dat veel mensen ons via-via weten te vinden.”*

Een enkeling zou wel graag de doelgroep willen verbreden en vooral meer betalende zaken willen doen.

SA-21: *“Het is wel fijn als er betalende zaken binnenkomen, omdat het het gebrek aan inkomen in de toevoeging een beetje dekt, een beetje compenseert.”*

SA-4: *“Maar daar [verhouding toevoeging en betaalde zaak, BK] zou ik toch meer die evenwichtige 50%-50% in willen.”*

²² Panteia (2022), p. 19-20.

SA-7: *“Ja jezelf op internet of ook LinkedIn plaatsen of bij een businessclub aansluiten of eens een keer een beurs of een evenement of iets waar meer commerciële cliënten komen, dus ja daar blijven we wel mee bezig.”*

SA-2: *“We waren een beetje aan het spelen op een gegeven moment met het idee om pakketten aan te bieden, want de echt rijke jongens, die gaan toch wel naar de grotere commerciële kantoren. In die pool moet je eigenlijk niet willen vissen, maar er zit natuurlijk een hele grote groep die net te veel verdiend voor die toevoeging en ook echt wel een advocaat kan betalen, maar op uurtarief, dan moet je, dan doet het echt pijn bij die mensen. Dus we dachten, wat nou als we gewoon zeggen “voor €3000 doen we jouw echtscheiding”, dan verdienen we er alsnog veel meer op dan op toevoegbasis en dan hengel je misschien een groep binnen die ook niet persé op uurtarief kunnen of willen procederen.”*

Sociaal advocaten zijn (te) druk

De reden dat acquisitie geen groot thema is geweest tijdens de interviews, heeft ermee te maken dat de meeste sociaal advocaten erg vol zitten.

SA-2: *“Ik denk dat niemand verlegen zit om werk in ieder geval. Dus ik denk dat niemand zegt: ‘nou ik moet echt actief gaan werven ofzo.’ Ik denk dat de meeste het te druk hebben.”*

SA-18: *“Het lastige is inderdaad dat wij zo vol zitten dat je op een gegeven moment haast geen ruimte meer hebt om de betalende zakenom je daarop te concentreren.”*

Een aantal (8) geïnterviewden geven zelfs aan een zakenstop te hebben, tegen een zakenstop aan te zitten of wel eens een zakenstop gehad te hebben.

SA-1: *“Eigenlijk zit ik wel op zo'n punt, Maar ik [...] weiger ik die niet, want [...] denk ook als je een klant gaat weigeren, één keer, dan ben je hem eigenlijk voor altijd kwijt, dus ik neem tot nu toe alles wat kan wel aan.”*

SA-19: *“Nee, niet veel, nee, niet per se. Maar bijvoorbeeld mijn collegaatje die hier dus de andere dagen zit, die mailde mij dus wel dat ze kneiter vol zat. Hoe dat dan komt, en hoe ze bij haar binnenkomen. Die zei wel: “Ik heb nu een stop.”*

SA-6: *“Dus ja, ik maak me zorgen, over de toekomst, ook omdat, het doe me altijd een beetje pijn als ik zaken moet afwijzen zo van, ik heb hier geen ruimte voor.”*

SA-21: *“Ja, je wordt wel veel selectiever. Er zijn wel echt zaken waarvan je zegt van ja, ik heb gewoon geen tijd nu, nee. En dat neemt ook wel steeds meer toe. Ik heb nu steeds vaker dat ik echt een aantal weken geen nieuwe zaken aanneem omdat ik het niet weggewerkt krijg.”*

Doorverwijzen is lastig

Als er sprake is van een zakenstop, wisselt het sterk of een sociaal advocaat kan doorverwijzen of niet. Bijna de helft van de geïnterviewden geeft aan een zaak over het algemeen lastig door te kunnen verwijzen.

SA-22: *“Ik zit zelf altijd een beetje in dubio van wat doe ik daar nou mee? Ga ik dan ook de zoveelste advocaat zijn die zegt van: “Nee, ik heb geen tijd, ik kan je niet helpen.” Of ben ik dan wel degene die dan weer [...] Ik zeg dan wel soms: ja, ik ben te gek en ik pak het wel op.”*

SA-20: *“Nou bijvoorbeeld P&F wat wij ook gewoon niet doen, maar dan ook op dat vlak kunnen we gewoon doorverwijzen. Bijvoorbeeld, erfrecht wordt dan wel lastig, maar ja, dat doe ik zelf dan ook eigenlijk niet. Het is meestal wel een zoektocht.”*

SA-5: *“Maar iedereen zit vol en doorverwijzen naar elkaar. Allemaal via de email wel contact. Ik zie de laatste tijd heel vaak van: wil je mijn dienst overnemen? Echt meer dan dat dat voorheen gebeurde.”*

SA-15: *“Nee, ik weet gewoon niet waar ik heen moet verwijzen.”*

De specialisatie-eis speelt een rol

Ondanks de verschillen in hoe gemakkelijk een sociaal advocaat kan doorverwijzen, constateren nagenoeg alle sociaal advocaten dat er in ieder geval steeds minder sociaal advocaten zijn en de meerderheid stelt zelfs dat er op dit moment al te weinig sociaal advocaten zijn. Zijdelings wordt hier gerefereerd aan de eis vanuit de Raad voor Rechtsbijstand dat een sociaal advocaat zich moet specialiseren, waardoor sociaal advocaten zich niet meer op 4 of 5 rechtsgebieden kunnen storten.

SA-10: *“Ik laat ze wel komen, want ik weet dat als ik nu nee zeg, dan kunnen ze bijna nergens naartoe.”*

SA-12: *“Nee, ik hoor niet heel vaak dat mensen hun zaken niet kwijt kunnen. Ik hoor wel van cliënten aan de telefoon dat het lastig is om een advocaat te vinden, en dan met name de overnames, die worden eigenlijk helemaal niet meer gedaan of in hoger beroep als ze naar een andere advocaat willen.”*

SA-1: *“Ik heb het gevoel dat het niet zo groot is. Omdat ik zeg je telefonisch ook al, ik krijg nu klanten ook uit, inderdaad uit Heerde, maar ook uit Zwolle, Deventer, dat ik soms juridische loketten uit Deventer krijg, dat ik denk: ja, dat is in die zin al stad, dat ik denk van: waarom komt die dan bij mij hè, in een dorp terecht.”*

SA-2: *“Gevoelsmatig dacht ik altijd van dat zijn er echt wel wat, maar als je ziet hoeveel vraag er is dan en hoe vaak cliënten ook zeggen aan de telefoon: “Ik kan niemand vinden, niemand wil toevoeging”. Dan denk ik ja dat aanbod is dus wel te krap eigenlijk.”*

SA-16: *“Je hebt kwetsbare klanten soms die ook goed moeten worden bijgestaan, maar je ziet bijvoorbeeld dat mensen echt op zoek zijn naar een huurrecht advocaat en gewoon niet kunnen vinden. Dat vereiste is volgens mij twee jaar geleden of zo is dat ingevoerd. Toen zijn er een heleboel advocaten afgevallen.”*

Te weinig opleidingsplaatsen

De aanwas van nieuwe sociaal advocaten blijft ondanks voorgaande uit, mede doordat er te weinig opleidingsplaatsen aangeboden wordt. Slechts 1 geïnterviewde is van mening dat er voldoende opleidingsplaatsen zijn. Dat hangt volgens een aantal geïnterviewden samen met het risico dat een advocaat-stagiaire met zich meebrengt voor een sociaal advocaat. Maar liefst 15 van de 22 geïnterviewden geven aan dat het aannemen van een advocaat-stagiair een (te groot) financieel risico met zich meebrengt, ondanks de subsidie voor advocaat-stagiaires. Dat ligt niet alleen in de kosten, maar ook in het feit dat een student-stagiaire niet altijd rendabel is en dat er veel patronale verplichtingen bij komen kijken, die (te veel) tijd kosten.

SA-12: *“Ik zie ze [nieuwe sociaal advocaten, BK] niet, dus ik weet niet of ze er zijn. En ik vraag me wel af als ze er wel zouden zijn, of er dan veel kantoren nog openstaan om inderdaad met open armen te ontvangen. Wat wij wel merken met de huidige generatie, dat is misschien wat lastig om te zeggen, is, maar dat ze toch wat meer op zichzelf gericht zijn en dat de loyaliteit niet meer zo is zoals die vroeger was.”*

SA-17: *“Anderzijds denk ik ook een beetje dat wij vooralsnog de rechtenstudent weinig te bieden hebben, want ook al zou je ervoor willen kiezen... Ik heb hier geen opleidingsplek.”*

SA-3: *“Dat denk ik dus niet, omdat er een behoorlijk kostenplaatje vastzit aan het opleiden. En ik zie ook bij die sociale kantoren niet zoveel aanwas.”*

SA-16: *“Omdat je opleidingsplek nodig hebt en de grotere kantoren bieden natuurlijk veel meer opleidingsplaatsen aan dan de kleine kantoren, daar kom je eigenlijk bijna niet tussen.”*

SA-15: *“Als je echt een stagiaire aanneemt: dat is duur [...] Daar zijn wel tegemoetkomingen in gekomen die denk ik heel, heel goed zijn dat die op beroepsopleiding gesubsidieerd is. Maar ja, je zit nog steeds dat je die zaken moet hebben en dat brengt gewoon financiële risico's met zich mee.”*

SA-11: *“Dus je moet een advocaat hebben die gewoon direct zelfstandig kan werken en die niet alles moet leren en waarbij je niet alles aan de hand moet pakken. Want daar heb je gewoon geen tijd voor. Dan ben je geen goede patroon voor zo iemand.”*

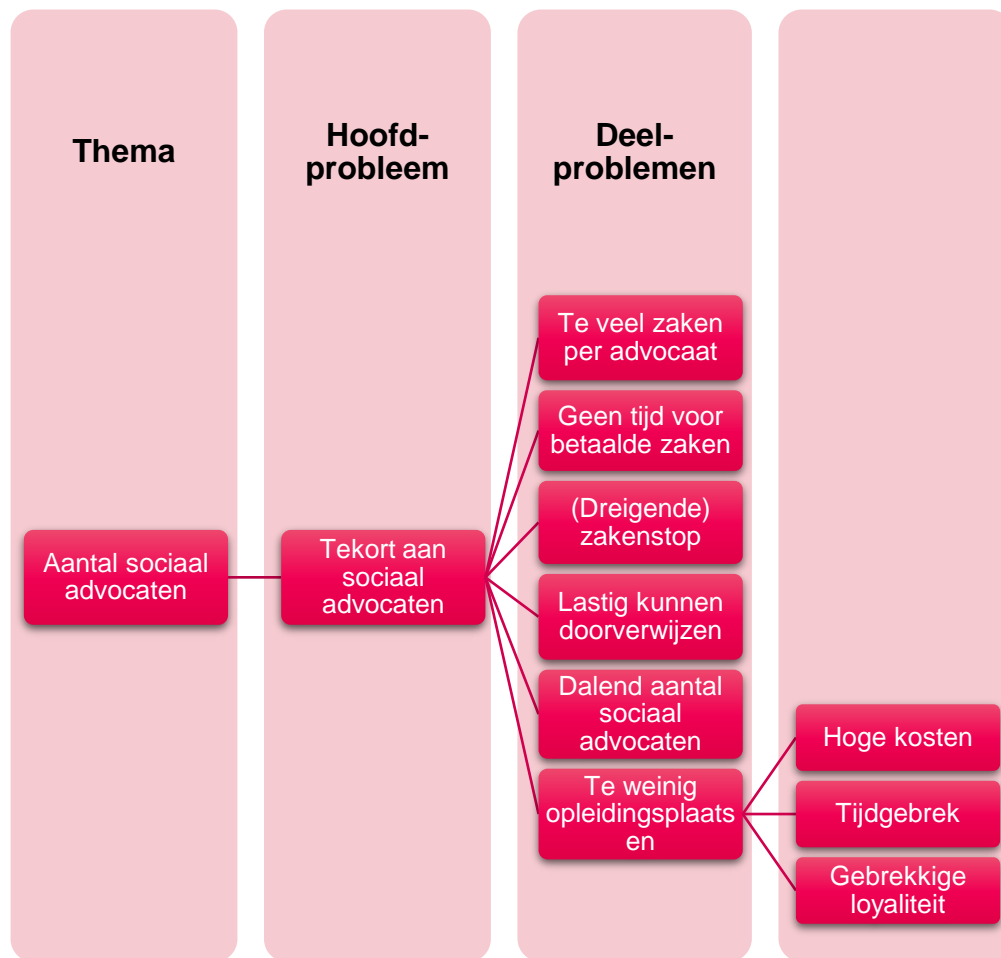
Loyaliteit van stagiaires

Daarnaast wordt de loyaliteit van advocaat-stagiaires benoemd als potentieel risico. Volgens 10 geïnterviewden speelt de angst dat een advocaat-stagiaire na 3 jaar vertrekt, bijvoorbeeld vanwege te weinig perspectief in het inkomen, een rol.

SA-4: *“Zeker ook omdat die sociale advocatuur... als je die na drie jaar hebt opgeleid natuurlijk vrij is om te gaan en staan waar die wil.”*

SA-16: *“Niet, want die garantie heb je niet, dat heb je natuurlijk nooit. Je hoopt dat met de kennismakinggesprekken en zo, dat je een bepaalde klik hebt en dat je in die jaren samen wat opbouwt, maar voor hetzelfde geldt denkt iemand zo van: “Nou ja, nu ga ik voor mezelf beginnen.”*

SA-14: *“Ik vind het perspectief niet gunstig, hè? [...] Dat is lastig, denk ik, omdat je gewoon te weinig kunt verdienen, hè? Dus ik vind kijk voor mij is het niet erg, maar als je jong bent en je wil carrière maken en je bestaan opbouwen.”*

Figuur 6: Te weinig sociaal advocaten

3.2.6 Negatief imago

Het ontbreken van aanwas voor de sociale advocatuur, zou deels samen kunnen hangen met het imago van de sociale advocatuur. De sociaal advocaten zijn dan ook gevraagd naar hun beeld van het imago dat de sociale advocatuur heeft en in op welke manier dat beeld – indien gewenst – veranderd zou kunnen worden.

Achterhaald beeld van de sociaal advocaat

Zo geven 16 van de 22 geïnterviewden aan dat het beeld dat over de sociaal advocaat bestaat, soms van oudsher, niet altijd terecht is. Termen als ‘alternatief’, en ‘geitenwollensokken’ passeren regelmatig de revue. Ook leeft het idee dat er op de sociale advocatuur wordt neergekeken.

SA-13: *“Want ik denk dat het beeld van de sociale advocatuur toch een beetje stoffig is en alternatief, geitenwollen sokken.”*

SA-8: *“Het is natuurlijk van oudsher denk ik ook wel echt [...] de mannen met lang haar en sandalen en echt wel een beetje de hippies misschien wel. Dat is natuurlijk van oudsher ook wel een beetje de echte pro deo en ik denk dat dat imago er nog steeds te veel aan kleeft.”*

SA-12: *“Het is onterecht dat er zo vaak wordt neergekeken op de sociale advocatuur. Omdat dat eigenlijk ook wel een tak van sport is dat iedereen kan overkomen, hè, bijvoorbeeld een scheiding of een probleem met de omgang van je kind, dat niet zo goed wordt ingezien waarom dat zo minderwaardig zou zijn.”*

SA-18: *“Ja, ik denk wel bij echtscheidingen dat je wel eens kunt hebben van: ach, ja, maar mevrouw of meneer, ach dat is maar een toevoegingsadvocaat.”*

SA-10: *“Ik hoor wel eens hieraan tafel, en dan zegt gewoon een cliënt: “Ja, jij doet een-, je werkt op basis van een toevoeging, maar werk je dan-, doe je het dan hetzelfde, doe je dan wel net zoveel?” Weet je, zo van, alsof dat een beetje het beeld van, dat die advocaten dan allemaal een stuk minder doen of een stuk minder weten of de kantjes ervan aflopen.”*

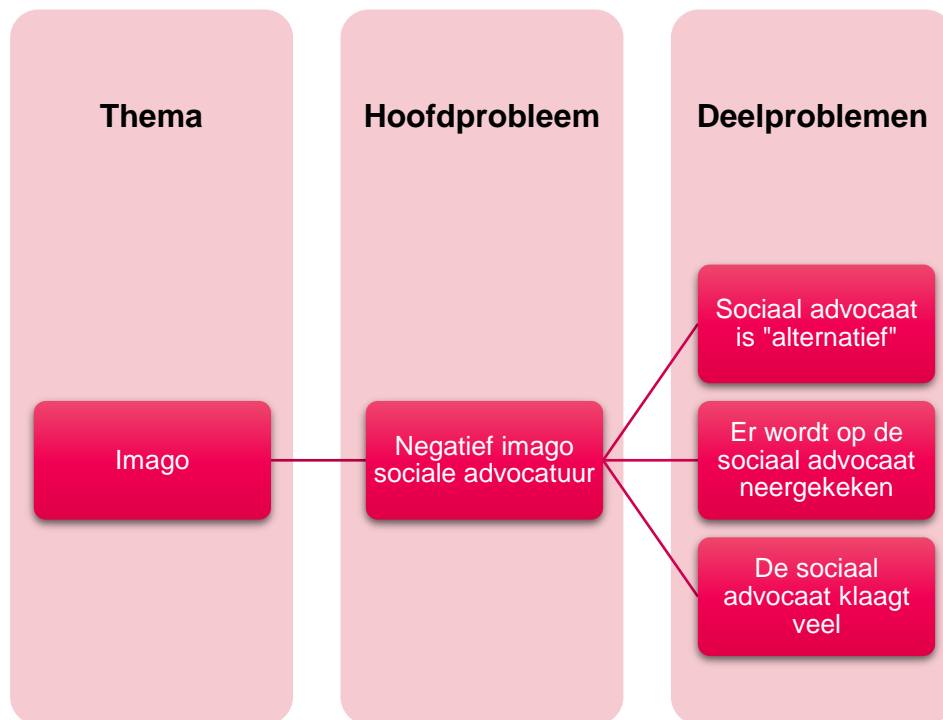
De sociaal advocaat klaagt (te) veel

Ook geven meerdere geïnterviewden aan dat de sociale advocatuur zelf ten dele bijdraagt aan het negatieve imago, door veel te klagen.

SA-8: *“Misschien ook niet te veel klagen over alles hè. Dat gebeurt soms ook wel een beetje hè. Ook wel veel geklaag over vergoedingen of dit en dat. Daar wordt het ook niet aantrekkelijker van.”*

SA-19: *“We zitten altijd te zeiken over vergoedingen en het is altijd kommer en kwel en het ligt ook natuurlijk bij onszelf. We moeten ook wel zelf beter presenteren.”*

SA-5: *“Ik denk dat het imago zoals dat wordt neergezet, en daar heeft de sociaal advocatuur zelf ook een groot aandeel in, altijd zeuren over geld, altijd.”*

Figuur 7: Negatief imago sociale advocatuur

3.2.7 Negatief toekomstbeeld

Hoewel de toekomst van het vak dikwijls gedurende de interviews genoemd werd, is tegen het einde van ieder interview expliciet ingegaan op hoe een de sociaal advocaat zelf de toekomst van de sociale advocatuur ziet. Daar wordt nu op ingegaan.

Onzeker toekomstbeeld

Verreweg de meeste sociaal advocaten zijn onzeker of zelfs pessimistisch over de toekomst van hun beroep. Slechts 2 van de geïnterviewden zijn voorzichtig positief. Zij noemen de herijking van de vergoeding en het feit dat er altijd sociaal advocaten nodig zullen zijn als positieve aspecten.

SA-4: *“Gematigd positief. Ik denk dat er goede ontwikkelingen zijn hè. Commissie van der Meer gaat er mee aan de slag met de sociaal advocatuur. Als men erin slaagt om de aandacht die er nu voor is, om die te verzilveren hè. Dat in concrete uitwerkingen van een aantal dingen die we besproken hebben, dan denk ik dat er plaats is.”*

SA-3: *“Er zullen altijd ook advocaten in deze in, ja, je zou misschien dan meer moeten toespitsen op die rechtsgebieden op die rechtsgebieden werken en dan in de pro deo sfeer. Als je kijkt in arbeidsrecht hebt natuurlijk ook een advocaten die werkt alleen maar betalen omdat ze van werkgevers optreden, maar er zijn altijd een werknemer tegenover en die heeft dan vaak weer een sociaal advocaat of een jurist van de vakbond. [...] Maar ik ben daar niet pessimistisch over.”*

De onzekerheid uit zich onder de geïnterviewden met name in het aantal sociaal advocaten. Een enkeling stelt zelfs dat de sociale advocatuur “op sterven na dood is”.

SA-17: *“Zijn er over aantal jaren nog voldoende sociaal advocaten?”*

SA-1: *“Ja, nou ja, dat dat vind ik een lastige omdat ik ook merk dat er veel sociale advocatuur advocaten, dus nu verdwijnen hè? Of dus zeggen van: ik ga dat niet meer doen.”*

SA-11: *“Ik zie wel dat er heel veel oudere advocaten stoppen, maar dat is logisch. Natuurlijk, die hebben dan een leeftijd. Ik heb geen zicht op de aanwas. Ik weet niet of er überhaupt jonge advocaten bijkomen.”*

SA-6: *“Dus dat vind ik heel jammer en daar maak ik me wel zorgen en dat ik denk van: ja, ik hoop dat er altijd sociaal advocaten blijven die met de juiste motieven, hè, met de juiste motivatie dit werk blijven doen.”*

SA-15: *“Ja, het voelt alsof die op sterven na dood is.”*

Moeilijker toegang tot de juiste rechtshulp

Een enkele sociaal advocaat legt het verband met het niet kunnen vinden van de juiste rechtshulp, omdat er een tekort aan sociaal advocaten gaat ontstaan.

SA-7: *“Ja, nee dat is gewoon een zorgelijke ontwikkeling, want die mensen blijven wel bestaan die moeten ook bediend worden, en ja, als die advocaten er niet meer zijn is dat wel een probleem.”*

SA-18: *“Dan ben ik vanuit de mensen kijken, denk ik van ja, dat baart me af en toe wel zorgen dat mensen wel ergens terecht moeten kunnen. Kijk, als ik zelf naar mijn agenda kijk, ja, ik kan pas over een maand bijvoorbeeld nieuwe zaken inplannen.”*

Maar ook de verhoging van de vergoedingen maakt een geïnterviewde ongerust.

SA-8: *“Ik maak me in wel zorgen, want de vergoedingen gaan nu wel weer heel hard omhoog en het recht op rechtsbijstand wordt wel weer heel hard uitgebreid. Dat ik denk van nou, over vijf jaar dan komt er weer een bezuiniging van onderaan.”*

Focus op de nieuwe generatie

Meerdere geïnterviewden geven aan dat de huidige rechtenstudenten een belangrijke rol kunnen gaan spelen in hoe de sociale advocatuur in de toekomst vorm krijgt. Daar zou dan ook meer aandacht voor moeten zijn.

SA-12: *“Ja, ik denk toch meer de boer op, dus echt bij de studenten langsgaan of de studenten hierlangs laten komen en het ze laten ervaren, wat het is en wat dat het betekent, dus het concreter maken.”*

SA-21: *“Ik denk wel dat er sowieso meer, ja meer, dat het meer kenbaar gemaakt zou kunnen worden.”*

SA-15: *“In ieder geval dat de Nijmeegse of Utrechtse studenten Gelderland ontdekken. De regio aantrekkelijk maken.”*

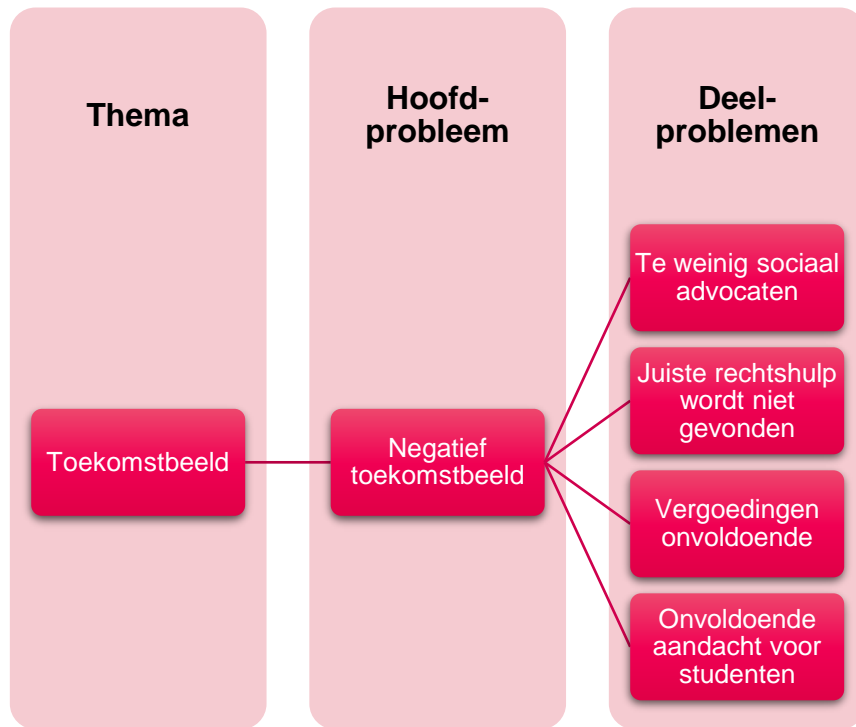
Beveelt men de sociale advocatuur aan?

Op de vraag of de geïnterviewde de sociale advocatuur zou aanbevelen, reageren 10 sociaal advocaten positief, zij het met een kanttekening die zich over het algemeen richt op de financiën.

SA-16: *“Jawel, ik denk dat het je heel veel brengt, dat het echt wel een mooi beroep is en dat je eigenlijk veel voor mensen kunt betekenen. Enige is dat je dus niet je eigen inkomen op nummer één moet hebben staan.”*

SA-2: *“Ja, maar wel met de waarschuwing dat je wel echt moet weten waar je aan begint, financieel gezien.”*

SA-14: *“Nee, eigenlijk niet. Nou, omdat je denk ik toch, het eerlijke verhaal moet vertellen en zeker in het strafrecht. Daar is volgens mij geen droog brood in te verdienen in de sociale praktijk.”*

Figuur 8: Negatief toekomstbeeld

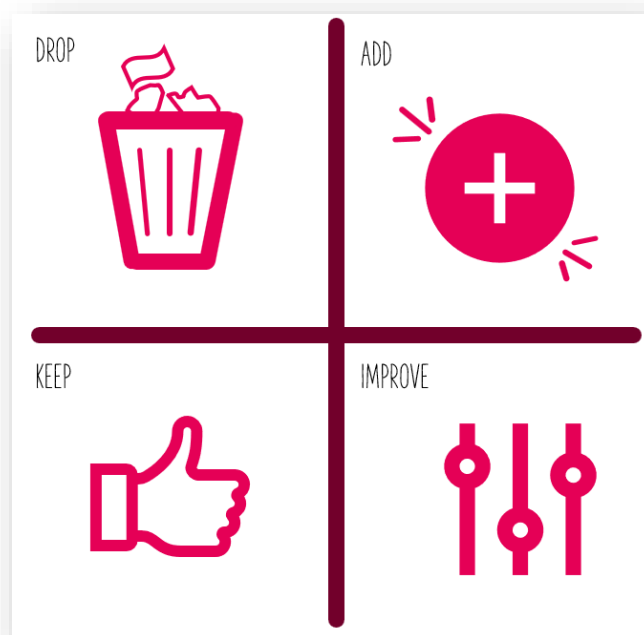
4 KANSEN EN MOGELIJKHEDEN

4.1 Inleiding

Leeswijzer

In dit hoofdstuk staan in tabelvorm de resultaten naar aanleiding van de interviews met sociaal advocaten zoals opgehaald via de DAKI-methode: welke kansen en mogelijkheden zien zij bij de uitoefening van hun beroep? Waar willen zij vanaf, wat gaat goed en moet blijven, wat moet worden toegevoegd en wat moet worden verbeterd?

Er kunnen geen harde conclusies worden verbonden aan de onderwerpen die door de geïnterviewden naar voren zijn gebracht, omdat er daarvoor te weinig sociaal advocaten geïnterviewd zijn. Wel geven wij de aantallen mee, omdat deze onderwerpen kennelijk het breedst gedragen worden door deze sociaal advocaten wanneer zij open bevraagd worden.

Afbeelding 4: DAKI-methode

4.2 Drop

Van welke activiteiten bij de beroepsuitoefening willen de geïnterviewde sociaal advocaten af?	Aantal keer genoemd?
Regels vanuit Raad voor Rechtsbijstand (Kenniswijzer, verplichte cursussen) of Orde (kantoorhandboek)	5
Administratieve last	5
Innen van eigen bijdrage dan wel griffierechten door sociaal advocaten zelf	4
De meer vragen stellende/veeleisende/psychiatrische en daardoor tijdrovende klant	4
Wachttijd vergoedingen vanuit RvR (soms 6 weken na afronding zaak)	3
De te lage vergoeding	2
Idee dat een bewerkelijke zaak alleen juridisch bewerkelijk mag zijn	2
Inplannen zittingen zonder rekening te houden met agenda sociaal advocaat	2
Controlemaatregelen Orde en RvR	2
Gebrek aan kennis bij rechterlijke macht over kwetsbare positie klanten	1
Negatief beeld van sociale advocatuur	1
Niet met elkaar communicerende digitale systemen	1
Eis van hof om alles in vijfvoud in te dienen	1
Beperkte slagkracht van klein kantoor	1
F-formulieren en Zivver-bestanden rechtbank	1
Lange wachttijden IND	1
Geen vergoeding voor hulp aan cliënten als document niet door sociaal advocaat zelf is opgesteld (v.b. ouderschapsplan)	1
Hoge punten boedelverdeling t.o.v. scheiding: zorgt voor onnodige procedure	1
Weinig reflectieve houding bestuursorganen	1
Vervelend contact met RvR	1

4.3 Add

Welke activiteiten bij de beroepsuitoefening moeten worden toegevoegd volgens de geïnterviewde sociaal advocaten af?	Aantal keer genoemd?
Meer verdieping / zaken waar je echt in kunt duiken	3
Toegang tot betaalbare kennisbanken	3
Nieuwe aanwas als antwoord op de vergrijzing binnen sociale advocatuur	2
Digitaal werken	2
Betaalbare vakgerichte cursussen	2
Contact / samenwerken met andere sociaal advocaten	2
Meer begrip en waardering voor sociaal advocaten o.a. vanuit rechterlijke macht	2
Gelijke eigen bijdrage voor familierechtzaken (zelfde bedrag voor scheiding als OTS)	1
Langetermijnvisie en handelingsplan voor financieringsproblematiek	1
Hulp (tips en tools) bij hoe cliënten efficiënt te begeleiden op het niet juridische vlak	1
Vergoeding voor juridische vragen van cliënten zonder dat er een procedure is	1
Betalende cliënten vanwege afwisseling (contact andere doelgroep)	1
Meer financiële steun bij aanbieden een opleidingsplaats	1
Serieuzer worden genomen als slachtofferadvocaat	1
Innen van griffierecht door rechtbank	1
Lagere eigen bijdrage voor klant	1
Snellere uitbetaling vergoedingen	1
Als sociaal advocaat ook moeilijke zaken aannemen	1
Rekening houden met agenda sociaal advocaten bij inplannen zittingen	1
Telefonisch overleg met (keten)partners i.p.v. altijd via papier	1

4.4 Keep

Welke activiteiten bij de beroepsuitoefening willen de geïnterviewde sociaal advocaten behouden?	Aantal keer genoemd?
Systeem van High Trust / gesubsidieerde rechtsbijstand	7
Verhoging / hoogte vergoedingen	3
Vrijheid als sociaal advocaat in hoe je je praktijk invult en welke zaken je aanneemt	3
Prettige samenwerking en contact met ketenpartners (binnen vreemdelingenrecht)	3
Bereikbaarheid RvR bij problemen	2
Digitaal procederen met de rechtbank	2
Persoonlijk contact met cliënten	2
Gratis tolkendienst	1
Collegialiteit (binnen kantoor, arrondissement en Nijmeegse)	1
Telefoon pakken om te overleggen in plaats van alles via papier laten gaan	1
Systeem van piket	1
Ruime normen voor wie in aanmerking komt voor sociale advocatuur	1
Juridisch medewerker in de praktijk	1
Prettige contact met rechtbank Gelderland bij inplannen zittingen	1
Samenwerkingsverbanden tussen advocaten voor zover ze er nog zijn	1
Sociaal advocaat als vak	1

4.5 Improve

Welke activiteiten bij de beroepsuitoefening willen de geïnterviewde sociaal advocaten verbeterd zien?	Aantal keer genoemd?
Inzet internet, digitaal werken en digitalisering dossiers en procederen	6
Aanvragen en krijgen van extra uren voor een bewerkelijke zaak	3
Beloning / hoogte vergoeding	3
Samenwerking (onderling, tussen rechtsgebieden en advocatenkantoren)	3
Vaste eigen bijdrage ongeacht grote beroep dat sommige cliënten doen op advocaat	2
Begrip, waardering en erkenning voor sociaal advocaten vanuit rechterlijke macht (worden beschouwd als 'restcategorie') of Orde en RvR	2
Netwerk uitbreiden van doorverwijzer voor klantenwerving	1
Toegang tot betaalbare kennisbanken	1
Cursusaanbod (goedkoper en/of in de regio)	1
De hoge reistijd i.v.m. groot werkgebied en centralisatie politiebureaus, gevangenissen en rechtbanken	1
Inrichting intervisie: regionaal bundelen om onderling netwerken te stimuleren	1
Inrichting verplichte intervisie: nu te gekunsteld	1
Digitale systeem IND	1
Ondersteuning bij het ondernemer zijn	1
Het tekort aan tolken	1
Doorlooptijd van zaken	1
Rol juridisch loket bij familierechtzaken (rechtstreeks doorverwijzen)	1
Controle vanuit de raad en Orde (eenvoudiger)	1
Meer bundelen van zaken op bepaalde rechtsgebieden (specialiseren)	1
Contacten met hulpverleners: goed systeem van doorverwijzen opzetten	1
Duur van uitbetalen bij controle achteraf	1
Systeem van toevoegingen waarbij je alleen vergoeding krijgt voor een procedure, niet voor juridische advies vooraf waarbij procedure kan worden voorkomen	1
Diversiteit communicatiemiddelen (verbreding: ook whatsapp en sms naast mail)	1

4.6 Aanknopingspunten

Uit de analyse blijkt dat een aantal onderwerpen het vaakst terugkomen en daarbij als meest relevant kunnen worden beschouwd. Wij zijn daarbij uitgegaan van onderwerpen die vaker dan 2 keer zijn genoemd. Hierna wordt per onderdeel van de DAKI-methode aangegeven welke onderwerpen het vaakst genoemd zijn door sociaal advocaten.

Drop

- Regels vanuit Raad voor Rechtsbijstand en Orde
- Administratieve last
- Innen van eigen bijdragen en griffierechten
- De meer tijdrovende klant
- Wachttijden op vergoedingen

Add

- Meer verdieping
- Toegang tot kennisbanken

Keep

- Stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand, uitgewerkt in High Trust
- Verhoging van de vergoedingen
- Vrijheid van de sociaal advocaat
- Prettige samenwerking met ketenpartners (vooral in het vreemdelingenrecht)

Improve

- Inzet internet, digitaal werken en digitalisering dossiers en procederen
- Aanvragen en krijgen van extra uren voor een bewerkelijke zaak
- Beloning/hogte vergoeding
- Samenwerking (onderling, tussen rechtsgebieden en advocatenkantoren)

Deze onderwerpen vormen een aanknopingspunt voor de OvAG om sociaal advocaten te helpen. De OvAG zou voor deze onderwerpen na kunnen gaan of het binnen hun invloedssfeer of niet. Daar wordt in de aanbevelingen nader op in gegaan.

5 ROL ORDE VAN ADVOCATEN GELDERLAND

5.1 Inleiding

Leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de resultaten naar aanleiding van de interviews met sociaal advocaten én de brainstormsessie beschreven: welke rol zien sociaal advocaten voor de Orde van Advocaten Gelderland als het gaat om de ondersteuning van hun werkzaamheden?

De resultaten van de interviews zijn weergegeven aan de hand van citaten van sociaal advocaten. De citaten zijn, omwille van de leesbaarheid, soms ingekort of aangepast. De sociaal advocaten zijn aangehaald als SA-1 t/m SA-22, waarbij SA staat voor (geïnterviewde) sociaal advocaat.

5.2 Rol OvAG volgens sociaal advocaten

Tijdens de interviews is ook ingegaan op de vraag hoe de OvAG kan ondersteunen bij de problemen waar sociaal advocaten tegenaan lopen in hun werkzaamheden. Hieronder wordt per onderdeel weergegeven welke rol de OvAG kan nemen volgens sociaal advocaten.

5.2.1 Kennisdeling faciliteren

7 van de 22 geïnterviewden geven aan een rol voor de OvAG te zien om kennisdeling meer te stimuleren. Bijvoorbeeld door het aantal betaalbare cursussen uit te breiden, of samenkomst te faciliteren. Daarbij achten de geïnterviewden het wel van belang dat het geen verplichting wordt.

SA-16: “Ik denk dat de orde wel iets op kan zetten, of met dan een portefeuillehouder erbij of-, maar dan meer van: wij faciliteren het dat advocaten met elkaar in contact komen en niet als van: wij als oordeel vinden of moeten of verplichten dat niet.”

SA-19: “Je zou eens kunnen beginnen eerst: we gaan eens eventjes borrelen. Maar je zou ook samen een website op kunnen zetten. Nou ja, of gewoon eerst eens maar eens even gaan borrelen en je moet dat denk ik ook wel heel rustig aandoen. Maar ik denk dat een zekere samenwerking-. En kijk de NOVA kan bijvoorbeeld zeggen, of de Orde van Gelderland kan zeggen: “Nou, weet je, als jullie samenkomen om te borrelen dan geven we jullie drie punten.” Noem maar wat, hè, om eens te kijken van: kan daar iets komen?”

SA-1: “Ze hebben soms, eens in de zoveel tijd, ook zo'n bijeenkomst. Dat zou misschien ook wel meer kunnen, hè. Dat je zegt van: wat meer bijeenkomsten en misschien ook wel online, hè, dat je zowel online als fysiek kan deelnemen of het terug kan kijken.”

SA-21: *“Dus ik denk dat dat best goed zou zijn als er voor de sociaal advocaten op een aantal gebieden gewoon cursussen aangeboden worden tegen een relatief betaalbare prijs.”*

5.2.2 Ondersteunen bij overstap naar digitaal werken

Een aantal keer komt naar voren dat er behoefte is aan ondersteuning bij de overstap naar meer digitaal werken, de OvAG wordt daarbij genoemd als organisatie die daar een rol in zou kunnen spelen.

SA-12: *“En dan merk je wel dat wij als advocaat ook wel een traditionele beroepsgroep zijn en dat het werk is al zoveel en als je dan ook nog moet nadenken dat het anders kan, dat je daar vaak niet de tijd voor maakt en dat is wel jammer. En dat zou wel fijn zijn als dat vanuit de Orde, wat meer mogelijkheden onderzocht worden, dat je het wat meer kant en klaar aangereikt krijgt.[...] je kunt er allemaal computermannetjes voor inhuren maar daar is gewoon geen geld binnen de sociale advocatuur.”*

SA-2: *“Het zelf uitvogelen kan ik me best voorstellen, zeker als je al een beetje een digibeet bent dan, dat het dan te ingewikkeld wordt. Maar als je gewoon een of een soort tweedaagse cursus bijna volgt gewoon puur door ergens in een klasje te gaan zitten en dan wel te gaan werken met dat systeem, dat dat wel helpt...ja.”*

5.2.3 Toegang tot kennisbank faciliteren

Ook de toegang tot kennisbanken is iets waarbij de OvAG volgens geïnterviewden zou kunnen ondersteunen.

SA-1: *“Die kennisbanken kom ik niet in, [...] als ik daar toegang toe zou krijgen, dat zou natuurlijk wel schelen. En dat is misschien ook iets wat je vanuit de Orde aangaf, als de Orde, die wil de kwaliteit natuurlijk van advocaten verbeteren, als die inderdaad zouden aanbieden van: ‘Nou, wij hebben een totaal abonnement op iets en sturen die door.’ dat we daar een code voor hebben en er gewoon in kunnen.”*

5.2.4 Betaalbare cursussen aanbieden in de verschillende werkgebieden/regio's

Het cursusaanbod is volgens een aantal geïnterviewden beperkt en over het algemeen ook behoorlijk duur. Hier zou nog winst te behalen kunnen zijn.

SA-7: *“Misschien wel wat goedkopere cursussen nog aanbieden vanuit de Orde bijvoorbeeld, dat doe je ze ook wel hoor een keer in de zoveel tijd een bepaalde rechtsgebied over € 80, Maar dat zou wat mij betreft wel nog wat meer mogen worden. [...] Het is natuurlijk wel beter, weet je voor € 1.000 per jaar kan je onbeperkt punten halen want online dus dat is ook goed te doen*

oline, maar vanuit de Orde zou daar misschien nog wat meer aandacht aan kunnen worden bestreden. Tot er ook eens wat cursussen organiseren voor een lager bedrag.”

5.2.5 Stimuleren studenten om voor beroep te kiezen

Er wordt ook nog naar de OvAG gewezen als het gaat om het stimuleren van studenten om voor de sociale advocatuur te kiezen.

SA-7: “Dat is denk ik wel eens voor de Orde waren naar moeten kijken van ja: er worden daar ook stagiairs opgeleid en ze gaan niet doorstromen naar medewerker op hun eigen kantoor.”

SA-12: “Ja, dus echt wel het meer promoten, het aantrekkelijker maken, financieel bepaalde punten, de omstandigheden wat beter maken qua literatuur, bibliotheek en ik denk dat dat al [...] veel belangrijke stappen zijn.”

5.2.6 Positief imago van sociaal advocatuur neerzetten

Ook geven een aantal sociaal advocaten aan dat er een rol voor de OvAG (of meer algemeen: voor de Orde) is weggelegd als het gaat om het geven van een boost aan het imago van de sociale advocatuur.

SA-6: “Te stoppen met zeggen dat je niet rondkomt. Want ik maak me daar, ook richting de Orde, wel kwaad over. Dat het dus nog steeds best wel vaak voorkomt dat er weer een interview in het Advocatenblad staat [...] Laatst nog: “Ik verdien evenveel als een caissière in de supermarkt.” Denk ik: ja, weet je, als Orde moet je of dat soort dingen niet publiceren of je moet daar een soort kader bij zetten.”

SA-2: “Ja, ik denk dus ook door mensen voor de klas te laten staan en te laten zien dat het dus niet alleen maar hele warrige wollige types zijn, maar dat het ook gewoon leuke mensen zijn die passie voor het vak hebben [...] Daar zijn er genoeg van, dus ik denk dat dat heel erg belangrijk is.”

SA-6: “Ik denk dat dat veel beter kan, samenwerking met universiteiten. Dus daar kan de orde wel wat aan doen, om dat echt gewoon te promoten en te zeggen: we hebben een pool van sociaal advocaten, die komen heel graag even.”

Draag het beroep positief uit

Een enkele geïnterviewde doet ook een suggestie om het imago van de sociale advocatuur ten positieve te veranderen.

SA-1: *“Ik denk dat dat aan de sociaal advocaten zelf is, hoe ze zich presenteren. Ja, heel grappig, ik heb nu cowboylaarzen aan, maar ik heb ze ook wel eens bijvoorbeeld in het roze aan, ga ik gewoon naar de rechtbank. Nou, je bent wel hip.”*

SA-12: *“Het is nu het beeld van: je moet heel hard werken, voor weinig geld en een hoop gedoe. Dat kun je natuurlijk heel anders in de markt gaan zetten en het ook wel realistischer in de markt gaan zetten, want het is niet alleen maar gedoe en hard werken. Het is ook heel betekenisvol en ja, het is ook echt heel leuk werk, heel afwisselend werk ook.”*

5.3 Brainstorm

Hieronder worden een aantal oplossingsrichtingen aangedragen op het gebied van samenwerking en kennisdeling tussen sociaal advocaten. Deze oplossingen zijn tijdens een brainstormsessie aangedragen en kunnen wellicht door de OvAG worden opgepakt.

Tijdens de brainstormsessie is nader ingegaan op het probleem “samenwerking en kennisdeling”, omdat dit direct binnen de invloedssfeer van de sociaal advocaten zelf ligt en hier ook meerdere oplossingen mogelijk zijn.

De deelnemers, vijf sociaal advocaten en twee externen, die affiniteit hebben met de juridische branche maar over een meer bedrijfsmatige invalshoek beschikken, hebben eerst gebrainstormd in verschillende rondes over de brainstormvraag. Daaruit zijn uiteindelijk drie oplossingsrichtingen gekozen. Vervolgens zijn de deelnemers verdeeld over drie groepjes, om iedere oplossingsrichting uit te werken tot een concreet idee. Hieronder staat per oplossingsrichting een samenvatting van het uitgewerkte idee. De ideeën zijn gecategoriseerd binnen het eerdergenoemde DAKI-model dat ook in de topiclist is aangehaald: wat zouden sociaal advocaten willen toevoegen, behouden, verbeteren of liever kwijt dan rijk zijn.

Brainstormvraag: hoe kan de OvAG kennisdeling voor sociaal advocaten laagdrempeliger maken?

Oplossing 1 (zie bijlage B)

“Het kenniscafé”

Tijdens de brainstormsessie kwam naar voren dat kennisdeling niet alleen inhoudelijk van belang is voor sociaal advocaten, maar dat elkaar ontmoeten en gezelligheid ook belangrijke aspecten zijn om deel te nemen aan bepaalde kennissessies en cursussen. De bedenkers van dit idee zijn in deze richting verder gaan denken. Het is volgens hen van belang om op een vaste dag, op een vast tijdstip en op een vaste locatie een *kenniscafé* te organiseren vanuit de OvAG.

Het te behandelen onderwerp kan wel wisselen, evenals de manier waarop het ingekleed wordt. Zo kan er een gastspreker worden uitgenodigd over een specifiek thema, maar zou er ook een discussie gevoerd kunnen worden. Het is volgens de bedenkers in ieder geval van belang om de inhoud en de frequentie van de Kenniscafés overeen te laten komen met de inschrijfvoorwaarden voor een specifiek rechtsgebied van de Raad voor de Rechtsbijstand. Het zou bij de OvAG liggen om dat met de Raad voor Rechtsbijstand af te stemmen.

Volgens de bedenkers zijn randvoorwaarden om het kenniscafé tot een succes te maken dat het laagdrempelig is, dus het zou al bij een gering aantal deelnemers doorgang moeten vinden. Ook moet de locatie goed bereikbaar zijn voor sociaal advocaten en de kosten laag, bijvoorbeeld in de vorm van een strippenkaart of een abonnement. Ten slotte is het een voorwaarde dat zowel de sprekers als de deelnemers enthousiast zijn.

DAKI: keep en improve

Deze oplossing zit tussen behouden en verbeteren in. De OvAG organiseert immers al borrels en bijeenkomsten, maar deze bijeenkomsten komen boven de huidige verplichtingen van sociaal advocaten op. De bijeenkomsten en laagdrempelige borrels willen de bedenkers van dit idee behouden, maar dan wel afgestemd met de Raad voor Rechtsbijstand om een (te) volle agenda te voorkomen.

Oplossing 2 (zie bijlage C)

“Een collectieve kennisbank”

Het tweede idee bevat een concrete oplossing voor de te dure kennisbanken voor sociaal advocaten. Het is voor veel sociaal advocaten, zoals ook blijkt uit hoofdstuk 2 van dit rapport, financieel niet mogelijk om als zelfstandige een abonnement af te nemen voor een kennisbank als Legal Intelligence of Inview (voorheen: Kluwer Navigator). Daardoor moeten zij het doen met blogs, rechtspraak.nl en andere gratis bronnen. Er zou volgens de bedenkers van dit idee een collectieve, vrij toegankelijke, kennisbank voor sociaal advocaten moeten komen.

Volgens de bedenkers van het idee is daarvoor eerst van belang om de behoefte te inventariseren onder sociaal advocaten en daarna deze doelgroep in contact te brengen met de aanbieders, maar ook met kantoren uit de commerciële sector. Laatstgenoemde zouden in de financiering een rol kunnen spelen. Vervolgens zou de OvAG tussen de partijen kunnen bemiddelen, zodat de grotere, commerciële kantoren een bijdrage kunnen leveren aan het ter beschikking stellen van de kennisbanken aan sociaal advocaten en onder welke voorwaarden.

DAKI: add

Deze oplossing voegt iets toe aan de praktijk voor een sociaal advocaat, omdat zij hiermee toegang krijgen tot de kennisbanken.

Oplissing 3 (zie bijlage D)

“Een Uber voor sociaal advocaten”

Het derde idee is meer abstract en schetst een vergezicht. Het idee van de Uber voor sociaal advocaten is tot stand gekomen vanuit de oplossingsrichting meer digitaal werken en verder innoveren. Het gaat om het aanbieden van een systeem voor sociaal advocaten in ‘the cloud’, waarbij alles digitaal op elkaar aangesloten is. Met alles worden vooral de digitale systemen bedoeld: het systeem dat de advocaat gebruikt, maar ook dat verschillende ketenpartners (zoals de IND en de rechtspraak) gebruiken. Op die manier zou het hypothetisch mogelijk zijn om zelfs aan de andere kant van de wereld het werk als sociaal advocaat te kunnen doen.

De basis van het idee is dat een advocaat één van de beschikbare pakketten kiest vanuit het systeem. Iedereen heeft in ieder geval het basispakket dat noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering, maar er zijn verschillende aanvullingen op het systeem mogelijk. Door de combinatie van verschillende beschikbare pakketten is alles in het in te richten systeem mogelijk qua bedrijfsvoering, kennisdeling en samenwerking. Het systeem vult zichzelf aan en leert van zichzelf, omdat alle (proces)stukken van de deelnemers worden gebruikt om het systeem te verbeteren.

Een belangrijke voorwaarde om dit idee te realiseren is een technische partij die het centrale platform kan gaan ontwikkelen. Ook zou er een businessmodel moeten worden ontwikkeld om het platform rendabel te maken en er tegelijkertijd voor te zorgen dat sociaal advocaten goedkoper toegang kunnen krijgen tot het platform. Om het platform vervolgens op grote schaal te laten draaien, zou er sprake moeten zijn van voldoende draagvlak en moet het wellicht verplicht gesteld worden. Daarvoor is een nauwe samenwerking tussen alle ketenpartners in de juridische sector van belang, waaronder de Raad voor Rechtsbijstand, de OvAG, aanbieders van het platform, maar ook commerciële advocatenkantoren, de rechtspraak en wellicht zelfs het ministerie van Justitie en Veiligheid en het ministerie van Rechtsbescherming.

DAKI: add en improve

Deze oplossing zit tussen toevoegen en verbeteren in. In de juridische sector is de wens om meer digitaal te werken steeds nadrukkelijker aanwezig en dit centrale platform zou dat kunnen verbeteren. Een op zichzelf staand, nieuw in te richten systeem is echter ook nieuw voor de juridische sector.

6 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

6.1 Conclusie

In dit onderzoeksrapport is antwoord gegeven op de vraag hoe de OvAG sociaal advocaten uit de regio Gelderland kan ondersteunen bij de problemen die zij ondervinden in de uitvoering van hun werkzaamheden. Om die vraag te beantwoorden is eerst onderzocht wat sociaal advocaten in de regio motiveert, om vervolgens de problemen waar sociaal advocaten tegenaan lopen vast te stellen en te vragen waar kansen en mogelijkheden liggen. In totaal zijn 22 sociaal advocaten, verspreid over heel Gelderland, geïnterviewd.

Wat motiveert sociaal advocaten

De geïnterviewde sociaal advocaten blijken vooral gedreven te zijn door autonome motivatie. Ze voelen zich gemotiveerd voor het beroep van sociaal advocaat, omdat ze daarmee mensen kunnen helpen en dat belangrijk vinden vanuit een sterk rechtvaardigheidsgevoel. Ook de inhoud van het werk, dat op zichzelf als leuk en interessant wordt gezien, motiveert ze voor het (blijven) uitoefenen van het beroep van sociaal advocaat. Daarnaast worden de geïnterviewden gemotiveerd door het zelfstandig kunnen opereren en het kunnen maken van eigen keuzes. Ze ervaren echter ook gecontroleerde motivatie in de vorm van interne druk doordat ze op zoek zijn naar waardering of successen willen behalen.

De problemen

Een eerste conclusie die getrokken kan worden uit de interviews is dat de problemen waar sociaal advocaten tegenaan lopen diffuus zijn. Van een eenduidig probleem binnen de sociale advocatuur is geen sprake. Illustratief is hoe sociaal advocaten tegen de vergoeding aankijken. De vergoeding die tegenover de punten staan die een sociaal advocaat krijgt, is voor de helft van de (geïnterviewde) sociaal advocaten hét grote probleem van de sociale advocatuur. De te lage vergoeding is volgens hen ook mede debet aan de beperkte aanwas en de hoge uitstroom van sociaal advocaten. Toch ziet ook een groot deel van de geïnterviewden dit anders. Zij achten de vergoeding niet alleen toereikend, maar geven zelfs aan dat sociaal advocaten *zelf* de lage aanwas mede veroorzaken, door “continu te zeuren over geld”. Volgens hen komt juist dat gezeur het imago van de sociaal advocaat niet ten goede. Het is dus niet zo dat *de sociaal advocaat* bestaat en dat sociaal advocaten per definitie met één mond spreken.

Dat heeft er wellicht mee te maken dat verreweg de meeste sociaal advocaten voor zichzelf en op zichzelf werken, om zelfstandig te kunnen werken en eigen keuzes te kunnen maken. Dat is weliswaar aantrekkelijk aan het beroep van sociaal advocaat, maar leidt tot een eilandjescultuur waarbij de focus noodgedwongen voornamelijk op de eigen praktijk ligt. Dat uit zich bijvoorbeeld in het selectief aannemen van zaken, om een relatief betere vergoeding te ontvangen. Of in het te druk zijn om over de grenzen van de eigen praktijk heen te kijken. Zo hebben nagenoeg alle geïnterviewden behoefte om aan kennisdeling te doen, maar meer dan de helft geeft aan dat momenteel te weinig te doen. Toch is er maar

mondjesmaat tijd voor vrijgemaakt en gevonden. Geïnterviewden die voldoende aan kennisdeling doen, vinden dat vaak binnen hun eigen kantoor.

Juist dat sociale advocatenkantoor, waar verschillende rechtsgebieden vertegenwoordigd zijn en waar meerdere sociaal advocaten werkzaam zijn, lijkt uit te sterven. Geïnterviewden geven aan steeds meer éénpitters te zien en een substantieel deel van de geïnterviewden is zelf een éénpitter of houdt kantoor met één collega. Terwijl meer dan de helft van de geïnterviewden – vooral vrouwelijke sociaal advocaten – aangeeft meer te willen samenwerken, bijvoorbeeld ook in het zijn van ondernemer, lijkt het vak solistischer te worden. Ongeveer 10 sociaal advocaten geven aan liever alleen te werken, of zelfs een *einzelgänger* te zijn. Toch lukt het ook de welwillenden niet om meer samen te werken, terwijl dit meerdere problemen op kan lossen. Denk hierbij aan het delen van kosten zoals kantoorkosten of kosten voor een databank, efficiënter samen kunnen werken met bijvoorbeeld commerciële kantoren in de regio, meer aan kennisdeling te kunnen doen en samen een groter (doorverwijs)netwerk opbouwen. Ook het doorvoeren van innovaties in bijvoorbeeld systemen, is eenvoudiger en goedkoper in kantoorverband.

Ook het rechtsgebied speelt duidelijk een rol. Zo blijkt uit de interviews dat er voldoende – of wellicht zelfs te veel – sociaal advocaten in het strafrecht zijn. Er wordt daar ook een zekere mate van concurrentie ervaren. Voor andere rechtsgebieden is er over het algemeen een tekort. Sommige geïnterviewden, zowel vanuit het familierecht als het asiel- en vreemdelingenrecht, geven aan een zakenstop te hebben en ook niet te weten naar wie zij zaken door kunnen verwijzen. Het rechtsgebied werkt ook door in de waardering van de vergoedingen. De eerste protesten vanuit sociaal advocaten kwamen met name uit de strafrechtelijke hoek en dat lijkt effect te hebben gehad. Sinds de herijkingen van de vergoedingen is het in het strafrecht beter geregeld volgens de geïnterviewden. Dat geldt, zij het in mindere mate, ook voor bijvoorbeeld het asiel- en vreemdelingenrecht. In het personen- en familierecht zien we echter een ander beeld. Daar blijven de vergoedingen achter en wordt er gesproken over een weeffout in het vergoedingensysteem, die ertoe noopt om strategisch te procederen met het oog op een hogere vergoeding en dat is niet altijd in het belang van de cliënt. Ten slotte speelt het rechtsgebied een rol als het gaat om de ketenpartners waar een sociaal advocaat mee te maken krijgt. Zo worden bepaalde ketenpartners als belemmerend beschouwd, wat het werk niet versnelt. Hierbij kan gedacht worden aan het in vijfvoud aanleveren van stukken bij de rechtbank, maar ook aan niet functionerende digitale systemen van bijvoorbeeld de IND.

Waar geïnterviewden het wel over eens zijn, is dat het aantal sociaal advocaten dalende is en er wordt in bepaalde rechtsgebieden al een tekort gesignaleerd. Dat is een zorgelijke ontwikkeling en meerdere geïnterviewden geven aan dat zij zich wel eens afvragen waar mensen nog naartoe kunnen met hun rechtsvraag.

Kansen en mogelijkheden

Volgens de DAKI-methode is opgehaald waar de geïnterviewden kansen en mogelijkheden zien, door open te vragen waar zij vanaf zouden willen, wat ze toe zouden willen voegen, behouden of willen verbeteren. De geïnterviewden noemen een aantal zaken vaak, zoals de regels vanuit de Orde van Advocaten en de Raad voor Rechtsbijstand, het High Trust systeem / bestaan van gesubsidieerde rechtsbijstand en (de beperkingen van) digitaal werken. Op andere punten lopen de ideeën meer uiteen en lijken ze vaak wat meer gebaseerd te zijn op persoonlijke ervaringen.

Omdat de geïnterviewde sociaal advocaten vooral gedreven zijn voor het beroep vanuit een autonome motivatie, is het niet verwonderlijk dat in de DAKI is terug te zien dat zij vooral af willen van de maatregelen vanuit gecontroleerde motivatie. Het gaat dan om regulatie vanuit o.a. de Orde en de Raad voor Rechtsbijstand in zijn verschillende verschijningsvormen (denk aan: Kenniswijzer, verplichte cursussen, verplichte inkomsten van eigen bijdrage griffierechten bij cliënten, lange wachttijden van vergoedingen). De wens tot meer inhoudelijke verdieping past bij de sterke autonome motivatie die de geïnterviewde sociaal advocaten drijft. Ook de tevredenheid over het bestaan van een High Trust systeem / het systeem van gesubsidieerde rechtsbijstand sluit hier, vanuit het rechtvaardigheidsgevoel en maatschappelijke betrokkenheid van de sociaal advocaat, goed bij. Verder blijkt uit de DAKI een wens tot verbetering van het digitaal werken.

Rol voor de OvAG

Sociaal advocaten zijn ook gevraagd naar de rol die zij voor de OvAG zien weggelegd. De OvAG kan wat betreft de geïnterviewden op een aantal terreinen ondersteunen. Zo zou meer kennisdeling gestimuleerd kunnen worden door bepaalde, laagdrempelige bijeenkomsten te organiseren. Daarnaast zou de OvAG zelf meer aan kennisdeling kunnen doen. Vooral op het gebied van digitaal werken ligt daar een behoefte, bijvoorbeeld door cursussen die de overgang naar digitaal werken ondersteunen. Het cursusaanbod kan wat betreft een aantal sociaal advocaten over het algemeen worden uitgebreid en daarnaast zou de OvAG als bemiddelaar kunnen optreden voor de toegang tot kennisbanken. De OvAG zou zich kunnen richten op commerciële kantoren, maar ook op de grote uitgevers. De rol als bemiddelaar en verbinder komt ook terug in het verbeteren van het imago van de sociale advocatuur. Zo zou de OvAG meer kunnen doen om studenten te informeren over de sociale advocatuur en een aanjager kunnen zijn van een nieuw, fris en kundig collectief van sociaal advocaten. Dat collectief zou direct een positieve impact kunnen hebben op het imago van de sociale advocatuur.

6.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de OvAG. Bepaalde problemen waar sociaal advocaten tegenaan lopen in hun werkzaamheden en die naar voren zijn gekomen tijdens de interviews en de brainstormsessie, liggen buiten de invloedssfeer van de OvAG. De aanbevelingen hieronder zijn daarom gericht op wat binnen de invloedssfeer van de OvAG ligt, zodat de OvAG hier concrete actie op kan ondernemen. Daarnaast zijn de aanbevelingen specifiek geldend voor de sociaal advocaten in de regio Gelderland en daarmee niet per definitie representatief voor sociaal advocaten uit de andere regio's in Nederland. Dit leidt tot de algemene aanbeveling dit onderzoek ook in andere regio's uit te voeren, om vast te stellen of sociaal advocaten tegen dezelfde of wellicht andere knelpunten aanlopen bij hun werkzaamheden.

Hierna volgen zes aanbevelingen, gericht aan de OvAG. Bij deze aanbevelingen is het van belang om rekening te houden met de sterke autonome motivatie die sociaal advocaten drijft en die leiden tot meer werktevredenheid. Bepaalde zaken van buitenaf opleggen (gecontroleerde motivatie), zoals kennisdeling of samenwerking, zouden kunnen leiden tot minder werktevredenheid en dus minder effectief kunnen zijn.

Aanbeveling 1

“Wees een trotse verbinder”

Benadruk het gemeenschappelijke belang van de sociale advocatuur, zonder hierbij afbreuk te doen aan de verschillende typen sociaal advocaat. Wees een verbinder tussen verschillende sociaal advocaten en zet de sociale advocatuur positief op de kaart, bijvoorbeeld op universiteiten en hogescholen, maar ook online. Laat aan jonge juristen zien dat het zijn van sociaal advocaat iets is om trots op te zijn en zet daarbij in op hun autonome motivatie: rechtvaardigheidsgevoel, maatschappelijke betrokkenheid en het verschil maken voor de medemens.

Aanbeveling 2

“Faciliteer samenkomst en kennisdeling”

Stimuleer samenkomst en kennisdeling door het op verschillende manieren de moeite waard te maken. Bereid bijvoorbeeld het cursusaanbod uit met meer praktische cursussen gericht op het zijn van ondernemer of op meer efficiënt digitaal kunnen werken en zet hier wel punten tegenover. Daarnaast blijkt uit de brainstormsessie dat gezelligheid in de vorm van een borrel gewaardeerd wordt. Het *kenniscafé* zoals omschreven in oplossing 1, zou hiertoe een aanzet kunnen zijn.

Aanbeveling 3

“Verbind commercieel met sociaal”

Stimuleer de samenwerking en verbindt tussen regionale commerciële kantoren en sociaal advocaten. Zo is het wellicht mogelijk dat commerciële kantoren kennisbanken vergoeden voor sociaal advocaten,

of een uitgebreider aanbod aan inhousecursussen open willen stellen voor sociaal advocaten. De OvAG zou hierin kunnen bemiddelen.

Aanbeveling 4

“Verken de mogelijkheden voor kennisbanken”

Zet in op het collectief inkopen van kennisbanken en andere pakketten tegen gereduceerd tarief. Oplossing 2 kan hierbij een startpunt zijn. Indien de uitgevers hier niet toe bereid zijn, is het wellicht mogelijk om in overleg te gaan met commerciële kantoren (zie aanbeveling 3). Daarnaast kan het de moeite waard zijn om de mogelijkheden van een eigen platform te verkennen, waar sociaal advocaten hun kennis zelf kunnen delen. De *Uber voor sociaal advocaten* is wellicht een vergezicht, maar kan als inspiratie dienen.

Aanbeveling 5

“Zet in op samenwerking”

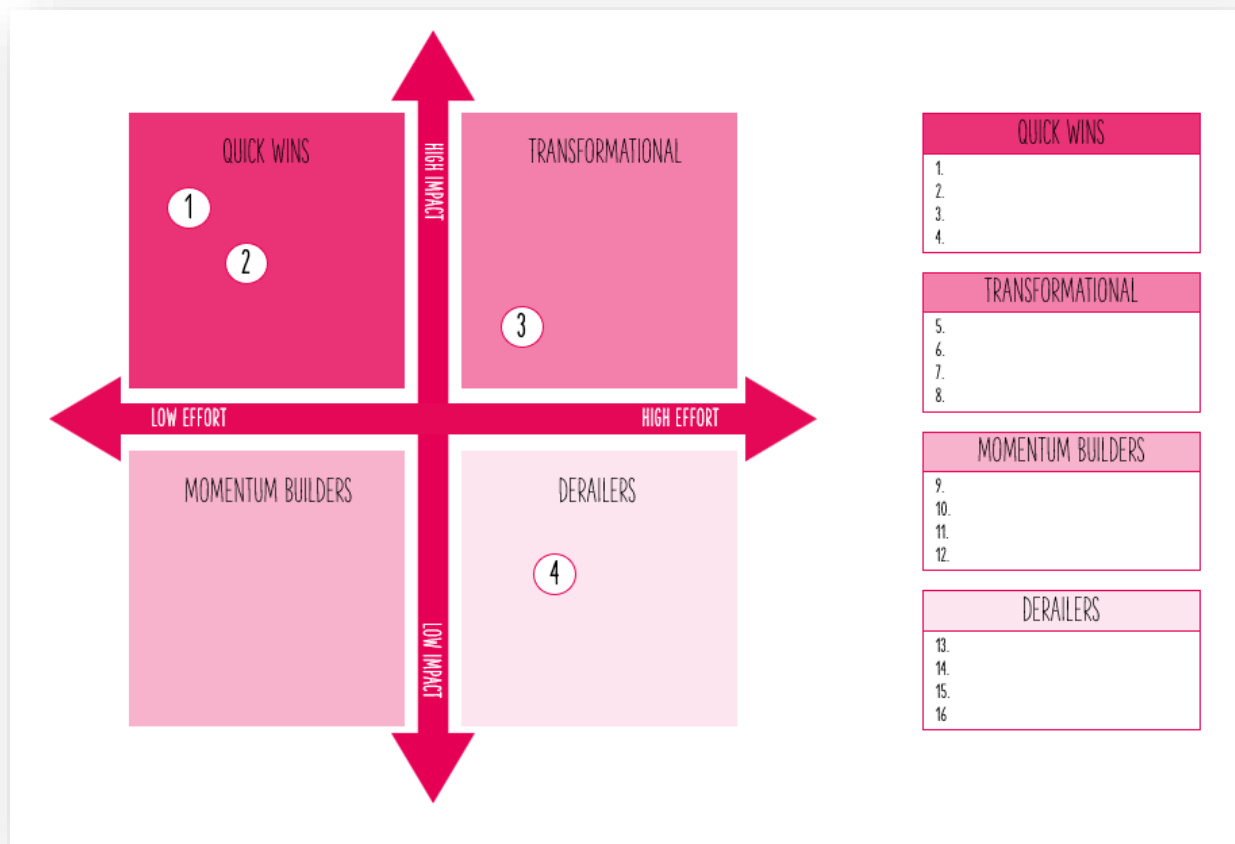
Stimuleer als OvAG het werken vanuit middelgrote sociale kantoren. Breng éénpitters die behoefte hebben aan meer samenwerking informeel samen op regionaal niveau. Zet in op nauwere samenwerking tussen sociaal advocaten, om kosten te drukken, innovatie op onder andere het gebied van digitaal werken te stimuleren en het werk efficiënter en aangenamer te maken.

Aanbeveling 6

“Vul op basis van een uitgebreide DAKI-vragenlijst een *Action Priority Matrix* in”

De uitkomsten van de vragen die tijdens de interviews gesteld zijn vanuit de DAKI-methode geven richting aan wat er direct bij een beperkt aantal sociaal advocaten bovenkomt als het gaat om hun beroepsuitoefening. Het is de moeite waard om deze 4 vragen via een vragenlijst breder uit te zetten, bijvoorbeeld onder alle sociaal advocaten binnen Gelderland. Op basis van de antwoorden zou de OvAG een *Action Priority Matrix* in kunnen vullen (zie hieronder), om aan de hand van die matrix concrete actiepunten te formuleren om de sociale advocatuur gericht te ondersteunen op basis van de bestaande behoefte.²³

²³ Van Kollenburg (2019), p. 180-181.

Afbeelding 5: een voorbeeld van een Action Priority Matrix

LITERATUUR- EN BRONNENLIJST

LITERATUUR

Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (Ingeborg Louise). (2023). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. 4e druk Amsterdam: Boom.

Broeck, A. van den, Vansteenkiste, M., de Witte, H., Lens, W. & Andriessen, M. (2009). 'De Zelf-Determinatie Theorie: kwalitatief goed motiveren op de werkvloer', *Gedrag en Organisatie*, 22(4), 316-335.

Kollenburg, T. van (2019). *Lean green belt. Verbeteren als praktische vaardigheid in de 21^e eeuw*. Learning Lean, 's Hertogenbosch.

Loeffler, M. (2011). *Improving Agile Retrospectives: Helping Teams Become More Efficient*. Pearson Education, the United States of America.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>.

Thomson, A., Rabsch, K., Barnard, S., Hassan, T.M., & Dainty, A.R.J. (2023). 'Co-creation methods for Communities of Practice. Towards institutional change'. In: *A community of practice approach to improving gender equality in research* (ed. R. Palmén & J. Müller), p. 64-81. Routledge, New York. <https://doi.org/10.4324/9781003225546>.

BRONNEN

Booij, D. (2024, 6 juni). Sociaal advocaten verlaten het vak steeds vaker: dreigend tekort voor de meest kwetsbaren. *Nieuwe Rotterdamse Courant*, geraadpleegd op 6 juni 2024, van [Sociaal advocaten verlaten het vak steeds vaker: 'Dreigend tekort voor meest kwetsbaren' - NRC](#)

Mol, J. (2024, 6 juni). Voornamelijk jonge advocaten verlaten de sociale advocatuur. *Financieel Dagblad*, geraadpleegd op 6 juni 2024, van [Voornamelijk jonge advocaten verlaten de sociale advocatuur \(fd.nl\)](#).

Panteia. (2022). *De arbeidsmarkt voor de sociale advocatuur*.

Provincie Gelderland. (2024). *Samenwerken met de werkregio's*. Geraadpleegd op 8 april 2024, van [Samenwerken met de werkregio's \(gelderland.nl\)](https://www.gelderland.nl).

Rechtbank Gelderland. (2024). *Jaarverslag Rechtbank Gelderland 2023*. Geraadpleegd op 29 mei 2024, van [Rechtbank Gelderland in 2023 \(rechtspraak.nl\)](https://www.rechtspraak.nl).

Staatscommissie rechtsstaat. (2024). *De gebroken belofte van de rechtsstaat. Tien verbetervoorstellen met oog voor de burger*.

BIJLAGE A. TOPICLIST SEMIGESTRUCTUREERDE DIEPTE-INTERVIEWS

Topic 1: De praktijk

- Hoeveel medewerkers en ondersteuning heeft u?
- Hoe ziet uw dagelijkse praktijk eruit?
- Hoeveel procent van uw zaken zijn toevoegingen?

Topic 2: Persoonlijke drijfveren

- Waarom heeft u voor de sociale advocatuur gekozen?
 - Wat spreekt u aan in het werk?
 - *Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?*
 - Waar bent u het meest trots op?
 - *Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?*
 - Wat maakt dat u dit werk blijft doen?
 - Ziet u zichzelf over 10 jaar nog steeds dit werk doen? Waarom wel/niet?

Topic 3: Het beroep van sociaal advocaat

- **Drop:** waar loopt u tegenaan in uw beroepsuitoefening waar u graag vanaf zou willen?
- **Add:** wat mist u in uw beroepsuitoefening wat u graag toegevoegd zou willen zien?
- **Keep:** wat werkt goed / positief in uw beroepsuitoefening en moet worden behouden?
- **Improve:** wat is er al en zou nog (verder) verbeterd kunnen worden?

Topic 4: Uitdagingen, problemen en kansen

4.1. Aantal sociaal advocaten

- Hoe ervaart u het aanbod van sociaal advocaten in uw regio?
 - Indien **toereikend**, waarom denkt u dat dit zo is?
 - Indien **niet toereikend**, waar denkt u dat dat aan ligt?
- Komt het voor dat u zaken niet kunt aannemen omdat u te druk bent?
 - Zijn er in dat geval collega's die naar wie u kunt doorverwijzen?
- Hoort u hetzelfde van collega's die werkzaam zijn in deze regio?
- Bent u van mening dat er in uw regio voldoende nieuwe sociaal advocaten worden aangenomen/aan voldoende sociaal advocaten een opleidingsplaats wordt geboden?
 - Zo **ja**, waar ligt dat aan?
 - Zo **ja**, in welk rechtsgebied specifiek?
 - Zo **nee**, hoe komt het dan toch dat er een tekort ontstaan is?

4.2. Financieel (kort)

- In hoeverre zijn de vergoedingen binnen gefinancierde rechtsbijstand in uw visie van invloed op de kwaliteit die advocaten leveren?
 - Zo **ja**, op welke manier?
- Bent u tevreden of ontevreden met de vergoedingen, ofwel de tarieven van de punten?
 - Zo **nee**, wat heb je nog meer nodig?
 - Zo **ja**, waarom?

- Bent u tevreden of ontevreden over de manier waarop u uw praktijk financieel draaiende kunt houden en kunt u dit uitleggen?
 - Hoe lukt het u om na aftrek van de kosten voldoende over te houden voor uw eigen inkomen?
 - Bent u tevreden of ontevreden met het eigen **inkomen** dat u overhoudt?
 - Hebben de vergoedingen binnen gefinancierde rechtsbijstand invloed op de **kwaliteit** die u levert?
 - Zo **ja**, op welke manier?

4.3. Werkwijze en regels (o.a. high trust-systeem)

- Zou u uw werkwijze willen moderniseren?
 - Op welke manier?
 - Zou u daarin begeleid willen worden?
 - Hoe?
 - Ziet u kansen in digitalisering?
- Neemt u deel aan het high trust-systeem?
 - Zo **nee**, moet u vaak aanvullende informatie aanleveren?
 - Zo **nee**, hoe lang moet u wachten totdat uw declaratie is goedgekeurd?
- Zou het werken op basis van het high trust-systeem het uitgangspunt moeten worden?
 - Zo **ja**, kleven hier ook risico's aan?

4.4. Kennisdeling

- In hoeverre kijkt u in de keuken bij andere advocaten mee?
 - Ervaart u ruimte om van elkaar te leren?
- Is het wenselijk om meer met collega's kennis te delen?
 - Hoe kan dat voor u het beste gefaciliteerd worden?
 - Op welk niveau zou dat volgens u het beste kunnen?
- Als het om kennisdeling binnen de sector gaat, ziet u daar een grotere rol voor de vereniging van sociaal advocaten of voor de Orde?
- Bent u van mening dat jonge advocaten en ervaren advocaten meer van elkaar zouden kunnen leren?
- Ziet u mogelijkheden om als sociaal advocaten meer samen te werken om het werk te vergemakkelijken?
 - Eventueel: kunt u een voorbeeld noemen?
- Zou u openstaan voor een nauwere samenwerking met een commercieel kantoor?
 - Welke voordelen ziet u hieraan?
- In hoeverre zou de Orde/de vereniging van sociaal advocaten een rol moeten spelen in het bemiddelen tussen commerciële kantoren en sociale advocaten?
 - Geldt dat ook voor afspraken/het bemiddelen met de uitgevers zoals Boom en Kluwer?

4.5. Doelgroep

- Leent uw praktijk zich voor een deel commerciële activiteiten?
- Zou u meer commerciële zaken willen doen?
 - Hoe probeert u uw praktijk te verbreden?

Topic 5: Kansen voor de sociale advocatuur

- Waar liggen volgens u kansen om de sociale advocatuur een boost te geven?
- Hoe kan de sociale advocatuur haar imago 'aantrekkelijker' maken?
 - Op welke manier zou u rechtenstudenten enthousiasmeren voor uw beroep?
- Wat kan de Orde voor u hierin betekenen?

Topic 6: Beroep algemeen

Op basis van de ervaring ingaan, voor zover dat nog niet duidelijk is geworden uit antwoorden, op voorgaande vragen:

- Adviseert u jonge juristen om de sociale advocatuur in te gaan? Waarom wel/niet?
- Zijn er nog problemen die u ervaart in uw sociale praktijk die niet zijn besproken?
- Hoe ziet u de toekomst van uw beroep?

BIJLAGE B. UITGEWERKT IDEE 1

Naam idee: **kenniscafé'**

Het idee in 1 zin:

De orde organiseert maandelijks kenniscafé' ~~kerkse~~ ;

Teken het idee:

Hoe werkt het idee in 4 stappen?

- ① - Vaste locatie
- vaste dag + tijd
- wisselend onderwerp binnen vaste rechtgebieden
- ② inhoud & frequentie komen overeen met inschrijfvoorwaarden RUR voor specifieke rechtgebieden
- ③ laag drempelig, dus lage kosten + goed bereikbaar
- ④ op basis van strippenkaart / abonnement

Wat is er voor nodig om dit idee te realiseren?

- vaste locatie, laagdrempelig
- duidelijkheid inschrijfvoorwaarden
- afstemming orde + RUR
- pool van docenten / gespreksleiders
- geschikte dag + tijdstip bepalen
- gezelligheid + enthousiasme

Wie is er voor nodig om dit idee te realiseren?

Orde
advocaten
(vaste groep)

gespreksleider/
docent

BIJLAGE C. UITGEWERKT IDEE 2

Naam idee:
collectieve kennisbank

Het idee in 1 zin:
kennisbank vrij toegankelijk voor sociaal advocaten

Teken het idee:

Hoe werkt het idee in 4 stappen?

- 1 behoefte inventariseren
- 2 aanbod erbij zoeken (commerciële sector)
- 3 met elkaar in contact brengen
- 4 Ter beschikking stellen

Wat is er voor nodig om dit idee te realiseren?

grotere, commerciële kantoren benaderen om licenties ter beschikking te stellen

Orde van Advocaten

Commerciële partijen

BIJLAGE D. UITGEWERKT IDEE 3

Naam idee:
Uber voor advocaten

Het idee in 1 zin:

het aanbieden van een systeem voor sociaal advocaten 'in the cloud' waarbij alles op elkaar aangesloten is.

Teken het idee:

Hoe werkt het idee in 4 stappen?

- 1 advocaat kiest 1 of 1 pakketten (basis voor reduren + add ons)
- 2 met pakketten is alles mogelijk qua kennisdeling & bedrijfsvoering.
- 3 (proces) stukken van alle gebruikers worden gebruikt om het systeem te verbeteren
- 4 je kan overal werken waar je wilt, je bent bij alle stukken 😊

Wat is er voor nodig om dit idee te realiseren?

- centrale technische partij
 - ontwikkeling centraal platform
 - business model (abonnementsstructuur, gebruikersraad)
 - sociaal advocaten moeten goedkope toegang krijgen
 - uitroering op grote schaal
 - samenwerking met ketenpartners
- ↳ verplicht maken? genoeg draagvlak?

Wie is er voor nodig om dit idee te realiseren?

- aanbieders
- financierders (RvR, Orde?)
- onderaannemers (uitserers, CRM)
- ministerie van rechtsbescherming/JenV.